

Ἑταιρεία Φωκικῶν Μελετῶν

Σελίδες Ἀπ' τὴ Φωκίδα

Χαλκοῦν Φωκέων 357 - 346 π.Χ.

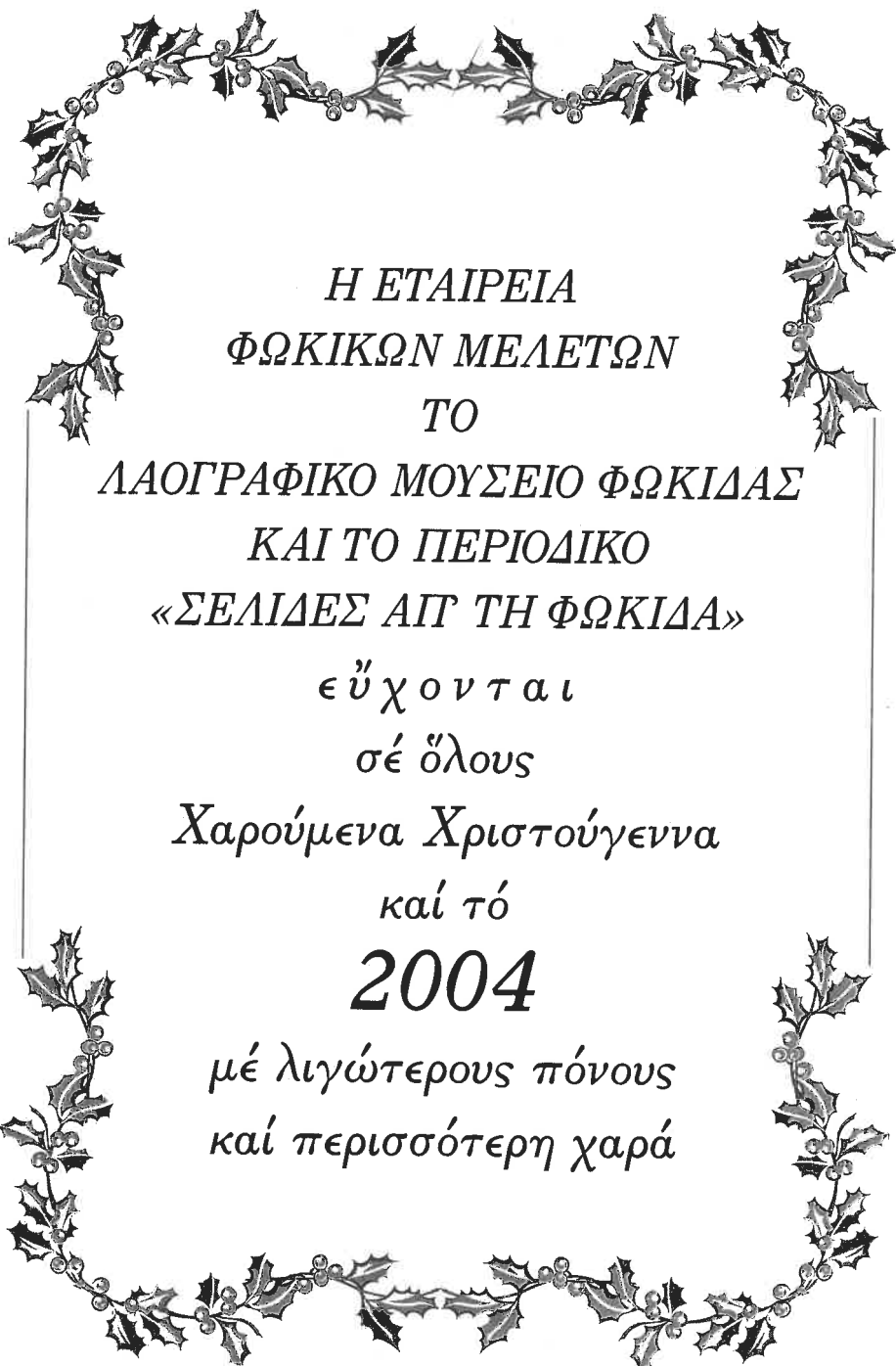
Ἀμφισσα

2003

ΤΙΤΛΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ	: ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠ' ΤΗ ΦΩΚΙΔΑ Έκδίδεται κάθε τρίμηνο Τεύχος 108, Οκτώβριος - Δεκέμβριος 2003
ΙΔΡΥΤΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ ΕΚΔΟΤΗΣ	: Εταιρεία Φωκικών Μελετών Ίπποκράτους 3, Άμφισσα, Τ.Κ. 331 00 Τηλέφωνο: 22650 29.678
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΥΛΗΣ	: Νικόλαος Δ. Καστανάς Όδός Ι. Γιδογιάννου 9 - Άμφισσα Τ.Κ. 331 00, Τηλ. 22650 28.991 - 22650 79.174
ΥΠΕΥΘ. ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ	: Κώστας Σανιδάς Ίωαννίνων 6, Μοσχάτο Τ.Κ. 18543, Τηλ. 210 9414.233
ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ Ε.Φ.Μ.	: Γεώργιος Κουτσοκλήνης, Πρόεδρος αίδ. Ταξ. Γκιούλος, Αντιπρόεδρος » Δημήτριος Σανιδάς Γραμματέας » Γεώργιος Καραϊνδρος, Ταμίας » Νίτσα Ασημακοπούλου, Έφορος » Άθαν. Δημόπουλος, Μέλος Δ.Σ. » Εδθύμιος Τσαφόγιαννος, » »

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΕΣ	1/4925
ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΕΣ: α'. Ιστορικές μνήμες	2/4926
β'. Μέ άφορμή τόν έορτασμό τής 28ης Οκτωβρίου 1940	3/4927
ΣΚΙΠΗ ΣΩΤΗΡΙΟΥ: 28η Οκτωβρίου	4/4928
ΚΟΥΤΣΟΥΑΕΛΟΥ ΔΗΜ.: Στήν Έλληνίδα του Σαράντα	5/4929
ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ ΑΡΙΣΤΕΙΔΗ: Τά 63 χρόνια από τή μάχη τής Κρήτης	9/4933
ΚΟΥΤΣΟΚΛΕΝΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ: ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ	
α'. Ό Γκιώνης (παράλλαγή 1η)	13/4937
β'. Ό Βαλμάς	14/4938
γ'. Ό Κορυδαλλός	14/4938
ΣΑΝΙΔΑ ΔΗΜ.: Ή γριά Κάπα του Σωτάκη.....	17/4941
ΚΟΥΤΣΟΚΛΕΝΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ: Ή Μεσοσπορίτισσα.....	27/4951
ΙΧΝΗΛΑΤΗ: Όλυμπιακοί Άγώνες καί Όλυμπιακό πνεύμα	29/4953
ΜΥΡΙΒΗΛΗ ΣΤΡΑΤΗ: ΑΗΤΟΣ (Στόν πρώτο άεροπόρο πού έπесе στήν Άλβανία)	33/4957
ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ ΙΩΑΝΝΗ: «Έτοιμάζου Βηθλέεμ' Σπήλαιον ευτρεπίθητι....»	35/4959
ΚΟΥΤΣΟΥΑΕΛΟΥ ΔΗΜ.: Χριστούγεννα καί Παιδί	41/4965
ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ ΑΓΓΕΛΟΥ: Τό πανανθρώπινο έμβατήριο τής Ελλάδος	43/4967
ΣΑΝΤΑΡΜΗ ΓΙΑΝ.: Τό Χίλιασμα	45/4969
ΜΑΡΓΑΡΙΤΗ ΕΥΗ: Ένα Μουσείο στήν Φωκίδα από τήν «βασίλισσα όλων των δέντρων», τήν έλιά.....	53/4977
ΚΟΥΤΣΟΥΑΕΛΟΥ ΔΗΜ.: Ή Ίερά Μητρόπολη Φθιώτιδος έτίμησε τόν ΖΑΧΟ ΞΗΡΟΥΤΡΗ	61/4985
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗ ΣΤΑΜΕΛΟΥ: «ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΙΑΟΥΛΗΣ»	63/4987
ΝΕΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ.....	64/4988

Η ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΦΩΚΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΤΟ
ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΦΩΚΙΔΑΣ
ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
«ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠ ΤΗ ΦΩΚΙΔΑ»

εὗχονται
σέ ὅλους
Χαρούμενα Χριστούγεννα
καί τό

2004

μέ λιγώτερους πόνους
καί περισσότερη χαρά

ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΕΣ

α'. Ἱστορικές μνήμες

Ἀπό τό τελευταῖο τρίμηνο τοῦ 2003 παίρνουμε γεγονότα τοῦ Ὀκτωβρίου μόνο, τά ὁποῖα πρέπει, κατά τή γνώμη μας, νά ξαναθυμηθοῦμε:

1-10-331 π.Χ. Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος νικᾷ στά Γαυγάμηλα τοὺς Πέρσες.

1-10-1826 Ἐπese στίς ἐπάλξεις τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν καί σέ ἡλικία 35 μόνον ἐτῶν ὁ Γιάννης Γκούρας.

5-10-1912 Ἡ Ἑλλάδα κηρύσσει τόν πόλεμο κατά τῆς Τουρκίας.

7-10-1571 Ἐγινε ἡ ναυμαχία τῆς Ναυπάκτου.

7-10-1824 Δύναμις 4.000 Τούρκων συγκρούεται μέ 300 Ἑλληνες στή Σουβάλα (Πολύδροσο). Γιά τή μάχη αὐτή ὑποσχόμεθα ὅτι θά ἀσχοληθοῦμε ιδιαίτερα.

7-10-1827 Ἐγινε ἡ Ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου.

10-10-1912 Τά Ἑλληνικά στρατεύματα πέρασαν τό Σαραντάπορον καί ἀπελευθέρωσαν τά Σέρβια.

12-10-1944 Ἀρχισαν ἐπί τέλους νά ἐγκαταλείπουν τά Γερμανικά Στρατεύματα τήν Ἑλλάδα, ἡ ὁποία τόσο ὑπέφερε ἀπ' αὐτά.

13-10-1904 Ἀποφράδα ἡμέρα. Ὁ Παῦλος Μελάς πέφτει.

23-10-1942 Ἐγινε ἡ μάχη τοῦ Ἑλ-Ἀλαμείν. Στή μάχη αὐτή συμμετεῖχε καί ἡ 1η Ἑλληνική Ὀρεινή Ταξιαρχία μέ θαυμάσια ἀποτελέσματα.

26-10-1912 Μπροστά ὁ Ἅγιος Δημήτριος, πού σήμερα γιορτάζει καί ἀπό κοντά ὁ Ἑλληνικός Στρατός μπαίνουν στή Θεσσαλονίκη καί τήν ἀπελευθερώνουν.

28-10-1940 Σάν βροντή ἀκούστηκε τό ΟΧΙ τοῦ Κυβερνήτη καί ὁ ἀντίλαλος του ἦταν τό ΑΕΡΑ τοῦ Τσολιᾶ καί τοῦ Φαντάρου στήν Πίνδο.

«ΙΧΝΗΛΑΤΗΣ»

β'. Μὲ ἀφορμὴ τὸν ἑορτασμὸ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940

Ὁ Δῆμος Ἀμφίσσης ἀποφάσισε φέτος νὰ δώσῃ ξεχωριστό τόνο στὶς ἑορταστικὲς ἐκδηλώσεις τοῦ ΟΧΙ.

Στέριωσε Ἐκθεσὴ Ἐνθυμημάτων τοῦ πολέμου τοῦ 1940-41 μὲ τὸν ἄξονα, στό Πνευματικὸ Κέντρο Δήμου Ἀμφίσσης. Τὴν ὅλη εὐθύνη τῆς ἐκθέσεως ἀνέλαβε ἡ Ἑταιρεία Φωκικῶν Μελετῶν.

Μὲ τὸ Μετάλλιο τῆς πόλεως τίμησε:

- i. Τὸν Σύνδεσμο Ἀναπήρων καὶ Θυμάτων τοῦ Πολέμου.
- ii. Τοὺς ζῶντας ἀναπήρους καὶ τίς οἰκογένειες τῶν ἀποθανόντων.
- iii. Τίς οἰκογένειες τῶν πεσόντων.
- iv. Καὶ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ταγμαρχοῦ Ἡλίου Κακανᾶ ποὺ ἔπεσε στὸν Αὐχένα Τεκέ - Τομάρι στὶς 31-3-1941.

Οἱ Ἀρχεῖς τοῦ τόπου καὶ ἰδιαίτερα ὁ Λαὸς τῆς Ἀμφίσσης καὶ τῶν χωριῶν ποὺ ἀνήκουν σ' αὐτὴ ἔδειξε ὅτι ξέρεῖ νὰ τιμᾷ τὴ μνήμη τῶν πεσόντων καὶ τὴν προσφορὰ τῶν ἀναπήρων μας, ποὺ ἐκτιμῶντας τὴν προσπάθεια τοῦ Δήμου, κατέκλυσαν τίς αἵθουσες τοῦ Πνευμ. Κέντρου Ἀμφίσσης, καὶ οἱ παλαιοί, ὅσοι ἔζησαν ἐκεῖνες τίς ἡρωϊκὲς καὶ ἀνεπανάληπτες ἡμέρες, ξανάζησαν τὴ ΔΟΞΑ καὶ πολλοὶ ἄφησαν ἓνα δάκρυ καὶ κυλίσει στὰ γέρικα μάγουλά τους.

Οἱ νέοι θαυμάζοντες ἀπέκτησαν γνώσεις...

Ἀνυπόκριτα εἶναι τὰ συγχαρητήριά μας καὶ στὴ Δημοτικὴ Ἀρχὴ ποὺ εἶχε τὴν ὁμορφὴ αὐτὴ ἰδέα καὶ σ' αὐτοὺς ποὺ ἐργάστηκαν γιὰ τὴν ἐπιτυχία της.

Γ. Ν. Κ.

28n ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

Μπρός στά χαλύβδινα ἄρματα ὀλοένα
τῶν τυράννων πού ἐρήμωση σκορπίζουν
ἔθνη - μικρά ἢ μεγάλα - τρομαγμένα
σάν ἀνεμόδαρτα κλαριά λυγίζουν.

Ἐσύ μονάχα, Ἑλλάδα, τήν ώραία
τήν κεφαλή σου ὑψώνεις. Τά παιδιά σου,
ὅπως στά χρόνια τῶν Περσῶν τ' ἀρχαία,
παίρνουν φτερά, πετοῦν στά σύνορά σου.

Καί ξάφνου ὁ κόσμος ὅλος, πού τή φρίκη
τῆς συντριβῆς σου τρέμει, χαρμοσύνων
στροφές ἀκούει παιάνων γιά τή Νίκη -
τή Νίκη τῶν ἀσύγκριτων Ἑλλήνων.

ὦ, χαῖρε, χαῖρε, Ἑλλάδα δοξασμένη
στά Μεσολόγγια καί τούς Μαραθῶνες.
Σύμβολο τ' ὀνομά σου ἦταν καί μένει
τῆς Λευτεριᾶς ἀνάμεσα στούς αἰῶνες!

ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΠΗΣ

ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΔΑ ΤΟΥ ΣΑΡΑΝΤΑ

Τοῦ κ. ΔΗΜ. Κ. ΚΟΥΤΣΟΥΛΕΛΟΥ
Ἐπίτιμου Ἐπόπτη Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως

«Γέμισε δόξα ἡ Πίνδος! Καί τά ἐλάτια
γεῖραν εὐλαβικά στό θεῖο σου μένος.

Κι ὁ κόσμος ὅλος ξαφνιασμένος
ζεστάθηκε μ' ὀρθάνοιχτα τά μάτια».

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ

Τόν ὕμνο μου ὑψώνω σήμερα ὥς τόν οὐρανό, δοξολογώντας τή μεγάλη μορφή σου, ἡρώϊκή καί μεγαλόψυχη Ἑλληνίδα τοῦ Σαράντα. Κι ὅπου ἐλεύθερη ψυχή, ὅπου ἀγάπη φλογερή στήν ἀπολυτρωμένη συνείδηση, στόν ἀνεμπόδιστο στοχασμό καί στήν ἀνθρωπινή πράξη, ἐνώνει τό σκίρτημα καί τή φωνή της στό ρωμαλέο, αἰώνιο καί γλυκό τραγούδι τῶν ἀρετῶν σου.

Σέ πρωτογνώρισα, ὅταν ἀνέμιζες τό μαντήλι σου στούς σταθμούς τῶν τρένων κι ἐμούσκευες μέ τά δάκρυά σου τό μαχητή, πού ἔφευγε γιά τό μέτωπο, τραγουδώντας:

«Ἄντε στό καλό

κι ἡ Παναγιά μαζί σου!...»

Ὅταν ἀστραποβόλησε μέσα στή ματιά σου τό πνεῦμα τῆς Φυλῆς, στήλωσες τ' ἀνάστημά σου, ψήλωσες τό κεφάλι σου κι ἐκάρφωσες τή Γαλανόλευκη μέσα στήν καρδιά σου, τρέχοντας, μέ τό χαμόγελο στά χεῖλη, στό κάλεσμα τῆς πίστεως καί τῆς νίκης. Ὅταν, σκαρφαλώνοντας θριαμβευτικά στούς ἀπρόσιτους βράχους τῆς Πίνδου καί τῆς Τρεμπεσίνας, δίνοντας στούς ἥχους τῆς καρδιάς σου τόν ἥχο τῶν σαλπίγγων τῆς Ἱερικοῦς καί γκρεμίζοντας τά τεῖχη τῶν ἐχθρῶν, κουβαλοῦσες κιβώτια μέ πολεμοφόδια καί τροφές στούς γενναίους πολεμιστές μας.

Στῆς Ἱστορίας τό διάσελο ὄρθιος ὁ γιός πολέμαγε

κι ἡ Μάνα κράταε τά βουνά, ὄρθιος νά στέκει ὁ γιός της, μπροῦντζος, χιόνι καί σύννεφο. Κι ἀχολόγαγε ἡ Πίνδος...

Ὅταν μετέφερες τραυματίες στά ὀρεινά χειρουργεῖα, γιά νά τούς σώσουν οἱ γιατροί ἀπ' τόν ἄμεσο κίνδυνο. Ὅταν ἀνοιγες δρόμους τή νύχτα, πού εἶχαν κλείσει ἀπ' τό χιόνι, καί ὀδηγοῦσες, ἀπό κρυφά μονοπάτια, τούς στρατιῶτες μας, γιά νά χτυπήσουν τόν ὑπουλο ἐπιδρομέα, μεταφέροντας μυνήματα στίς μαχόμενες μονάδες ἐνῶ οἱ σφαῖρες ἐσφύριζαν ἐπάνω ἀπ' τό κεφάλι σου. Τότε, πού ὁ ὑπερήφανος καί γενναῖος λαός μας, αὐτόφωτος, πρωτοπόρος καί ὀδηγός, ἔγινε τό ὑψηλό κέντρο τῆς ἱστορικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπινου Γένους κι ἔσωζε, μέσα στό ὀλόμαυρο στερέωμα τῆς παγκόσμιας ἀπόγνωσης, γιά μιά ἀκόμη φορά, τόν πανανθρώπινο πολιτισμό.

Ἐμείνα κατάπληκτος μπροστά στήν ὑπομονή καί στήν καρτερία σου, ὅταν τό ἥρωϊκό τσοπανόπουλο τοῦ Παρνασσοῦ, ἔγραφε, σάν ἀρχαῖος Σπαρτιάτης, στή γυναίκα του, πρὶν σκοτωθεῖ:

«Ἄν σκοτωθῶ γιά τήν Πατρίδα μας, τήν Ἑλλάδα μας, νά εἴστε ὅλοι περήφανοι γιά μένα καί τό παιδί, πού θά γεννηθεῖ, ἄν εἶναι κορίτσι, νά βάλεις τό ὄνομα Νίκη ἢ Ἐλευθερία. Γι' αὐτά τά δυό, μᾶς τρώει ἐδῶ ἐπάνω, στά βουνά τῆς Κορυτσᾶς, τό κρύο, ἡ παγωνιά, ἡ ψείρα καί τό δρολαπόχιονο».

Ἐθαύμασα τή συγκινητική καί σημαντική προσφορά σου, ὅταν εὐλαβικά, ἐπλεκες μάλλινα εἶδη γιά τούς στρατιῶτες μας, ὑψώνοντας πάντα διάπυρη τήν προσευχή σου στόν Ὑψιστο γιά τή νίκη τῆς Πατρίδας. Ὅταν, ἐμπνεόμενη ἀπ' τό ὑψηλό νόημα τῆς ἐλευθερίας, πρόσφερες ὅλες τίς δυνάμεις σου, γιά νά συγκεντρώσεις, νά συσχεύσεις καί ν' ἀποστείλεις χιλιάδες δέματα μέ μάλλινα, γλυκά καί ἄλλα, χρήσιμα καί ἀναγκαῖα, εἶδη στά μαχόμενα παλληκάρια μας. Ὅταν, πρωτοπόρα καί ἀντάξια τῶν ἐθνικῶν προσδοκιῶν, ἔδινες τήν ὀλόφυχη συμπαραστάσή σου στίς οἰκογένειες τῶν στρατιωτῶν μας κι ἔστελνες ἐνθαρρυντικά γράμματα στούς ἥρωϊκοὺς μαχητές μας. Ὅταν, καρτερικά καί περήφανα, ἀγωνιζόσουν στό δικό σου μέτωπο, ἀνάμεσα σέ πολλά προβλήματα καί ποικίλες ἀντιξοότητες, γιά νά μεγαλώσεις τά παιδιά σου καί νά γίνουν ἄξια τῆς μνήμης τοῦ ἥρωα τῶν Ἑπειρωτικῶν βουνῶν.

Καμάρωσα τόν πλοῦτο τῆς ψυχῆς σου, ὅταν, ἄγγελος παρήγορος καί μάνα πονετική, ἔδινες παρηγοριά καί δύναμη, πίστη κι ἐλπίδα στούς ἥρωϊκοὺς τραυματίες μας στά Νοσοκομεῖα. Ὅταν ψύχραιμη καί ἀτάραχη, κοντά στό χειρουργικό τραπέζι τοῦ Νοσοκομείου Ἰωαννίνων, στήν ἐγχείρηση τραυματία, βρῆκες, μέσα στό φοβερό βομβαρδισμό τῶν ἐχθρικῶν ἀεροπλάνων, τό θάνατο.

* * *

Ἀντίκρυσά τήν ἀσύγκριτῃ μεγαλοψυχίᾳ καί αὐτοθυσίᾳ σου, ὅταν, ὑπέρμαχος τῶν αἰώνιων ἀξιῶν τοῦ Ἑθνους, διέσωσες καί ἀνέδειξες τήν ἰδανικὴ Πατρίδα, μέ τόν ὑπέροχο λαό της. Ἐσύ, ἡρωΐδα τῆς Ἠπείρου, τῆς Θεσσαλίας, τῆς Ρούμελης, τοῦ Μοριᾶ, τῆς Μακεδονίας καί τῆς Θράκης καί τῶν νησιῶν μας, ξαναζωντάνεψες τίς Σπαρτιάτισσες, τίς Σουλιώτισσες, τίς Μεσολογγίτισσες καί φάνηκες ἀντάξια τῆς βαρειᾶς κληρονομιάς σου. Ἐσύ, ἐδίδαξες τοὺς λαοὺς τῆς γῆς νὰ ἐμπνέονται, νὰ φρονηματίζονται καί ν' ἀγωνίζονται γιὰ τήν Πατρίδα καί τήν Ἐλευθερίᾳ. Ἔτσι, θά μποροῦν αἰσιόδοξα καί μέ τό κεφάλι ψηλά ν' ἀτενίσουν τό μέλλον τους. Νόμος τῆς ζωῆς σου ἡ θυσία. Κι ἐπάνω ἀπ' ὅλα: ἀγάπη καί μεγαλεῖο, πίστη κι ἐνατένιση, ἔξαρση καί ὁμορφιά.

Ἑλληνίδα τοῦ Σαράντα: Πνεῦμα καί στοργή! Πόνος καί λόγος! Χρέος καί δόξα! Καταθέτω εὐλαβικά στόν ἱερό τάφο σου λίγα λουλούδια, χύνοντας θαλερά τά δάκρυά μου κι ἐκφράζοντας τήν ἄπειρη εὐγνωμοσύνη μου.

ΤΑ 63 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Τοῦ Ἀριστείδη Χρ. Πετρόπουλου
(Σκαρμιτσιώτη)

Συμπληρώνονται φέτος 63 χρόνια ἀπό τήν ἐποποιΐα τῆς μάχης τῆς Κρήτης τήν ἐποχή πού ἔλαβε χώρα, ἦτανε ἡ μοναδική, ἦτανε ἡ πρώτη σέ μεγάλη κλίμακα ἡ πίεση ἀπό ἀέρα, στά χρονικά τοῦ πολέμου.

Ἡ «Μάχη τῆς Κρήτης» στό διάστημα 19 Μαΐου ἕως τήν 1η Ἰουνίου τοῦ 1941, ἡ προσοχή καί ὁ θαυμασμός! Ὁλοῦ τοῦ κόσμου γράφτηκε στήν ἱστορία ἡ μεγάλη «Τιτανομαχία» μεταξύ τῶν ἐπιτιθεμένων Γερμανῶν καί τῶν ὑπερασπιστῶν Ἑλλήνων καί Συμμάχων...

Τό Γερμανικό 11ον ἀεροπορικό σῶμα, τό ὁποῖο ἐκτέλεσε τήν ἐπιχείρηση, ἀντιπροσώπευε τή φλόγα τοῦ κινήματος τῆς νεολαίας τοῦ Χίτλερ καί ἦταν ἡ ἐνσάρκωση τοῦ Τευτονικοῦ Πνεύματος γιά τήν ἡττα τοῦ 1918. Οἱ ἡρωϊκοί καλὰ ἐκπαιδευμένοι καί τυφλά ἀφοσιωμένοι στόν Φύρερ, ἄνδρες τῶν σωμάτων ἀλεξιπτωτιστῶν ἀντιπροσώπευαν τήν ἀφρόκρεμα τῆς γερμανικῆς νεολαίας. Τά γεγονότα ἀπό τήν «μάχη τῆς Κρήτης» περιγράφονται λεπτομερῶς, στήν ὑπάρχουσα πλούσια βιβλιογραφία (ἐλληνική καί ξένη).

Ἡ γερμανική ἐπίθεση κατά τῆς Ἑλλάδας ἄρχισε 6 Ἀπριλίου 1941 ὑποστηριζόμενη ἀπό 1.000 ἀεροπλάνα. Ὅπως ἦτανε φυσικό, ἡ Ἑλλάδα κάτω ἀπό τό βάρος καί τῆς νέας αὐτῆς συντριπτικῆς πίεσης κατέρρευσε μέσα σέ δύο ἐβδομάδες καί τό ἡπειρωτικό της τμήμα καθῶς καί τά νησιά, ἐκτός ἀπό τήν Κρήτη, περιῆλθαν στόν ἔλεγχο τοῦ ἄξονα.

Τό Γερμανικό Γενικό Ἐπιτελεῖο, μετὰ ἀπό αὐτή τήν σαρωτική κατάληψη, ἀποφάσισε καί τήν κατάληψη τῆς Κρήτης. Ἐπρεπε νά καταληφθεῖ καί ἡ Κρήτη γιατί ἀποτελοῦσε, λόγω τῆς θέσεώς της, μεγάλη στρατηγική σημασία.

Οἱ Γερμανοί ἐνήργησαν ἀπό ἀέρος (κύρια προσπάθεια) μέ τήν τρομερή ἀεροπορία τους, μέ σφοδρούς βομβαρδισμούς καί ρίψη χι-

λιάδων ἀλεξιπτωτιστῶν, λόγῳ τῆς παρουσίας τοῦ ἰσχυροῦ Βρετανικοῦ στόλου (πλήρωσε τό βαρύτιμο τίμημα).

Ἡ Βρετανία ἐξακολουθοῦσε νά διατηρεῖ τόν ἔλεγχο τῆς θάλασσας, ὁ Ἄξονας ἀποκτᾷ πραγματικά ἀδιαφιλονίκητη ὑπεροχή στὸν ἀέρα, ἐλέγχοντας πλήρως τὰ Βαλκάνια καὶ τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου καὶ εὐρισκόμενος κοντὰ στίς πόρτες τῆς Αἰγύπτου.

Ἡ Κρήτη ὅμως ἐξακολουθοῦσε νά ὑπάρχει, ἀλλὰ βέβαια δένμποροῦσε κανεὶς νά διανοηθεῖ ὅτι οἱ Γερμανοὶ θά ἄφηναν γιὰ πολὺ ἄκόμα τό νησί ὑπὸ τόν ἔλεγχο τῶν συμμάχων.

Οἱ λόγοι ἦταν ἀπλοί. Ἡ Κρήτη στά χέρια τῶν συμμάχων ἀποτελοῦσε ἀπειλή τῆς νότιας πτέρυγας τῶν γερμανικῶν δυνάμεων καὶ μάλιστα ὑπὸ τὴν ἔννοια τοῦ πολὺ προσεχοῦς ἀποπροανατολισμοῦ τῆς προσπάθειάς του νά προελάσουν στή Ρωσία καὶ κυρίως διότι ἀπὸ αὐτὴ ἦταν δυνατόν νά ἀπειληθοῦν οἱ πολύτιμες γιὰ τὴν ἐκστρατεία τῆς Ρωσίας πετρελαιοπηγές τοῦ Πλοέσι τῆς Ρουμανίας.

Ἦταν λοιπόν θέμα χρόνου καὶ μάλιστα λίγου χρόνου ἀναγκαῖο, ἡ πραγμάτωση τῆς γερμανικῆς ἐπίθεσης κατὰ τῆς Κρήτης. Στὴν Κρήτη εὐρίσκοντο τὰ ὑπολείμματα τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ σχηματισμός Νεοζηλανδῶν (ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Φράιμπεργκ) καὶ οἱ ἀρχές τῆς χώρας (Βασιλιάς Γεώργιος Β΄ καὶ ἡ κυβέρνησις Ἑμμ. Τσουδεροῦ). Ἀκόμη εὐρέθησαν ἡ Σχολὴ Εὐελπίδων (1ῃ τάξη), τό σχολεῖο Χωροφυλακῆς καὶ μερικές ἄλλες δυνάμεις ἀπὸ Κρητικούς στρατιῶτες. Ἡ συμμετοχὴ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κρήτης στίς μάχες... Προκάλεσαν σημαντικές ἀπώλειες στοὺς Γερμανοὺς ἀλλὰ δέν ἀπέτρεψαν τὴν «ἄλωση» τῆς νήσου ἀπὸ τόν ἐχθρό, γιατί ἦταν πλημμελῶς ἐξοπλισμένος, ἀνοργάνωτος... κι ἀσυντόνιστος. Δένμποροῦσε νά ὑπάρξει μιὰ κεντρικὴ ἐφεδρική δύναμη, ἐλεύθερη νά σπεύδει σέ ἓνα ὁποιοδήποτε ἀπειλούμενο σημεῖο, ὅταν ὁ δρόμος ἀποκόπτετο ἢ κρατεῖτο σταθερὰ στά χέρια τῶν Γερμανῶν.

Γιὰ τὴν σύνδεση τῶν Βορείων μέ τίς Νότιες ἀκτές, ἀνώμαλοι δρόμοι καὶ μονοπάτια ὑπῆρχαν στά Σφακιά καὶ τό Τυμπάκι, πού ἦταν ἀκατάλληλα γιὰ τὴν κυκλοφορία αὐτοκινήτων. Καί μ' ὅλες αὐτές τίς δυσκολίες ἡ διεξαγωγὴ τῆς μάχης στό ἀεροδρόμιο «Μάλεμε» καὶ τὰ δεσπόζοντα γύρω αὐτοῦ ὑψώματα μέ τόν ἡρωϊσμό τοῦ Κρητικοῦ Λαοῦ οἱ ἀπώλειες τῶν Γερμανῶν ἦταν τεράστιες.

Οἱ Γερμανοὶ μένεα πνέοντας γιὰ τίς σοβαρές ἀπώλειές τους... προέβησαν σέ αἱματηρά ἀντίποινα (ὁμαδικές ἐκτελέσεις) σ' ὅλο τό διάστημα τῆς Κατοχῆς.

Τό μεγαλύτερο δίδαγμα γιά τήν ἐν γένει ἐκστρατεία ὑπῆρξε ἡ ἄμυνα ἑνός λεβέντινου Λαοῦ τοῦ μεγάλου νησιοῦ. Ἄς σημειωθεῖ σήμερα, ὅπου τά νησιά μας ἀπειλοῦνται ἀπό τόν Τουρκικό ἐπεκτατισμό... «Ἡ μάχη τῆς Κρήτης», σ' ὅλες τίς πτυχές της ἀποτελεῖ ἄριστο ἐπιτελικό παράδειγμα, μέ τίς ἑνοπλες δυνάμεις μας... Μποροῦν νά προστατέψουν ἂν χρειασθεῖ, τά νησιά μας. Ἡ Κρήτη ἔδειξε τό δρόμο τήν 1η Ἰουνίου 1941...

ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ

τοῦ Γεωργίου Ν. Κουτσοκλένη

Ο ΓΚΙΩΝΗΣ

(Παραλλαγή 3η)

Στὴ γειτονικὴ μας Ἀράχωβα μέ τὰ πολλά ἀμπέλια καὶ τό θαυμάσιο μπρούσικο κρασί, τό περίφημο Ἀραχωβίτικο - ἄλλοτε, γιατί σήμερα τό ἔχουν ρίξει ὅλοι τους στὸν τουρισμό κι' ἀπὸ κοντά στό... οὐῖσκι - θέλουν τὸν ἀδελφό τοῦ Ἀντώνη, τὸν Παῦλο, δραγάτη. Μιά μέρα ἐκεῖ πού φιλοκουβεντιάσανε τ' ἀδέλφια λέει ὁ Ἀντώνης, πειράζοντας τὸν Παῦλο:

— Θά' ρθῶ ἔνα βράδυ νά σοῦ κλέψω σταφύλια καὶ οὔτε πού θά πάρεις μυρουδιά.

— Μή κάνεις καμιά κουταμάρα, γιατί θά τό μετανιώσεις, τοῦ ἀπαντᾷ ὁ ἀδελφός του.

— Ἄς λές ἐσύ! Ἐγὼ θά' ρθῶ! Θά δεῖς!...

— Ἐλα καὶ σοῦ γεμίζω ἐγὼ τὸν κῶλο μέ σκάγια, μέ τὴ ματσακάσα.

Τό ἀστεῖο αὐτό ξεχάστηκε πρὸς τό παρόν, ἀλλὰ κάποια μέρα ὁ Ἀντώνης τό θυμήθηκε καὶ ὅπως ἦταν ἀργόσχολος, καμώθηκε πὼς πάει νά κλέψει τὰ σταφύλια. Ὁ Παῦλος ὅμως πού δέ θυμήθηκε τό ἀστεῖο τοῦ ἀδελφοῦ του, μόλις εἶδε, ἀπ' τὴ δραγατσά του, κάποιον ξένο νά μπαίνει στό ἀμπέλι, τοῦ ρίχνει μία μέ τὴ ματσακάσα του καὶ τὸν ἄφησε στὸν τόπο.

Καὶ ὅταν ὁ Παῦλος διαπίστωσε πὼς εἶχε γίνει φονιάς τοῦ ἀδελφοῦ του, πῆρε τὰ ὄρη καὶ τὰ λαγκάδια ψάχνοντας νά βρεῖ τὸν ἀγαπημένο του Ἀντώνη. Καὶ ἀφοῦ ὅ,τι παίρνει ὁ Χάρος δέν τό ἐπιστρέφει ποτέ, δέν τὸν βρῆκε τὸν Ἀντώνη καὶ πολὺ πικραμένος κι' ἀπαρηγόρητος ζήτησε ἀπ' τὸ Θεό νά τὸν κάνει πουλί, γιὰ νά μπορεῖ νά πετάξει μέ τὴν ἐλπίδα μήπως κάποτε βρεῖ τὸν ἀγαπημένο του Ἀντώνη.

Ὁ Θεός ἄκουσε τὴν παράκληση τοῦ Παύλου, τὸν λυπήθηκε καὶ τὸν ἔκανε πουλί, τὸν Γκιώνη.

Αὐτός εἶναι ὁ λόγος πού τό πουλί αὐτό φωνάζει συνέχεια: Ἄντῶν', Αντῶν', Αντῶν'.

Σημείωσις

Υπάρχουν καί μερικές ἄλλες μικρότερες παραλλαγές σχετικές μέ τό θέμα Γκιώνης.

Ο ΒΑΛΜΑΣ

Παρόμοιος μέ αὐτόν τῆς Βλαχούλας εἶναι καί ὁ μῦθος τοῦ ἄλλου πουλιοῦ πού τό λέμε «Βαλμά», ὁ ὁποῖος ὅμως ἔχασε ὀλόκληρη τή λακνιά του καί ἡ θλίψη του τόν ἀνάγκασε νά παρακαλέσει τό Θεό νά τόν κάνει πουλί.

Τό θέλημά του ἔγινε καί ὅσοι ζοῦνε πάνω στά δάση τόν ἀκοῦνε νά φωνάζει: Βαλμά, Βαλμά, Βαλμά...

Ο ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΣ

Τσοπανόπουλο ἦταν τό ὁμορφο πουλί μέ τήν κατσούλα στό κεφάλι, πού δίνει χαρά κάθε πρωί, ὅταν ἡ χρυσαυγή μᾶς φέρνει τήν καινούργια μέρα. Γιά τόν Κορυδαλλό μιλάμε.

Μιά μέρα, ἐκεῖ πού φύλαγε τό κοπάδι του, τόν πῆρε ὁ ὕπνος. Τά γιδοπρόβάτά του, ξεγελεσμένα ἀπ' τό δροσερό, τρυφερό χορτάρι ἀπομακρύνθηκαν σιγά - σιγά καί κοντά σ' αὐτά καί τά δύο του σκυλιά, οἱ καλοί καί πιστοί του φύλακες. Κάποτε ξύπνησε τό τσοπανόπουλο, κοιτάζει γιά τό κοπάδι του, ἀλλά δέν τό βρῆκε πουθενά. Ἄρχισε νά ψάχνει, ἀνεβοκατεβαίνοντας τίς ραχοῦλες, ὅπου ξαφνικά ἀνταμώνει ἕνα Λύκο.

— Βρέ Λύκε, μήπως πῆρε τό μάτι σου τό κοπάδι μου;

— Τί θά μοῦ δώσεις γιά νά σοῦ πῶ; λέει ὁ Λύκος.

— Ἐνα ὁμορφο, παχύ κριάρι! προτείνει ὁ Κορυδαλλός.

— Ἐ! τότε ἀκολούθα με, νά σέ πάω ἐκεῖ πού βρίσκεται τό κοπάδι σου, ἀπ' τό ὁποῖο ἔφυγα κυνηγημένος ἀπ' τά ἄγρια σκυλιά σου καί ιδιαίτερα ἀπό κεῖνον τό πολύ κακό Μπιλιόνη.

Ξεκίνησαν σέ λίγο ἔφθασαν ἐκεῖ πού τό κοπάδι ἔβοσκε ἀμέριμνο. Χάρηκε τό τσοπανόπουλο καί ἀμέσως ἔπιασε τό κριάρι πού εἶχε ὑποσχεθεῖ στό λύκο. Τά σκυλιά, πού σκοπό τους εἶχαν τάξει νά φυλᾶνε τό κοπάδι ἀπ' τούς λύκους, θύμωσαν καί ἔφυγαν. Τότε

ὅμως ὁ λύκος σάν εἶδε ὅτι τό κοπάδι δέν εἶχε τούς φύλακές του ρίχτηκε καί ἔπνιξε τά πρόβατα.

Τότε, μόλις τό τσοπανόπουλο εἶδε ὅτι ἔμεινε μέ τήν γκλίτσα του μόνον, πνιγμένο ἀπό τήν ἀπελπισία του, παρακάλεσε τό Θεό νά τό κάνει πουλί καί ὁ Θεός τό μεταμόρφωσε καί τό ἔκανε Κορυδαλλό. Ἀλλά σάν Κορυδαλλός δέν ἄφησε τήν κατσούλα τῆς κάπας του καί δέν ἔπαψε νά μαυλαίει τά σκυλιά του καί νά λέει:

– Σκύλα μ', σκύλα μ', Μπιλιόνη μ' σσσοῦ!

Ὁ Σωτάκης, μιά ζωή Κλαρίτης - Κλέφτης καί ἐντελματίας.

Η ΓΡΙΑ ΚΑΠΑ ΤΟΥ ΣΩΤΑΚΗ

Τοῦ Δημητρίου Σανιδᾶ

Ὁ Γερολέκας μελαγχόλησε καί ἀπότομα νευρίασε καί κρέμασε πάνω ἀπό τὰ κεφάλια μας τήν ψαριά γενειάδα του.

Ἐκεῖ πού βλέπεις ἥλιο σοῦρχεται μιά ἀναπάντεχη μπόρα, μιά θεομηνία - νά χαλάει ὁ Θεός τόν κόσμο. Φοράει τή βαρειά κάπα του ὁ κλαρίτης τσοπάνος καί τσολιάζεται καλά. Τραβάει καί τήν κουκούλα στό κεφάλι καί ἀπαγγιάζει στή ρίζα τοῦ ἔλατου ἢ στή ρίζα καμιᾶς κοτρώνας ἢ κάτω ἀπό κάνα ριζιμιό ἢ μέσα σέ καμιὰ μαζά, ὅ,τι βρεῖ μπροστά του πού νά τόν βολεύει νά κρυφτεῖ, νά βάλει τό κεφάλι του μέ σιγουριά ἀπό κάτω.

Σκιαάζεται τ' ἀστραποτσοκανίσματα καί τὰ μπουμπουνιταριά, σκιάζεται τίς ἀστραπές παρά δέ ἅμα εἶναι σέ ἀστραπότοπο, ὅπως εἶναι τοῦ Τασιόπουλου τὰ Κονάκια - Ὁ Γερολέκας καί τὰ Παράβολα - Λακάει σάν τὰ ζαγάρια μακρυά. Ὅταν ἀπαγγιάζει τηράει νά εἶναι μακριά ἀπό τὰ ζωντανά. Τά σκυλιά τὰ διώχνει καί τὰ τσεκούρια πού κρέμονται πίσω ἀπό τήν λωρίδα του καθώς καί τὰ μαχαίρια πού κρέμονται μέσα στά θηκάρια καί εἶναι περασμένα μέσα στό σελάχι μπροστά στήν μπροστούρα του, τὰ πετάει σαπέρα καθώς καί ὅ,τι ἄλλο μεταλλικό ἔχει ἀντάμα του - κλαδευτήρι, κλαδευτήρα, κλαροτσέκουρο -, γιατί αὐτά τραβᾶνε τίς ἀστραπές.

— Τῶξερές αὐτό, δέν τῶξερές;

— Ἔμ, παιδάκι μ', ὅσο ζεῖ ὁ ἄνθρωπος μαθαίνει. «Δέν τῶχω πού δέν πεθαίνω, παρά ὅσο ζῶ τόσο μαθαίνω», λέει ἡ παροιμία.

Ὅταν λασαρίσει καί περάσει τό κακό, ἡ μπόρα, ὁ τσοπάνος βγαίνει ἀπό τήν φωλιά του, λές καί ὁ Θεός τοῦτα τὰ σύννεφα δέν τὰ ξέρασε ἀπάνω του.

Ἀπάνω καί κατακέφαλα τᾶρριξε καί ἄδειασε τὰ δερμάτια του ὁ Θεός, ἀλλά ἄς εἶναι καλά ἡ γριά κάπα, πού τέτοια δέν τὰ σκιάζεται, ἔχει δεῖ καί ἄλλα χειρότερα.

ΣΩΤΑΚΗΣ Ο ΕΝΤΕΛΜΑΤΙΑΣ

Μιά ζωή έντελματίας ἦτανε ὁ Σωτάκης, τόν κυνήγαγαν τ' ἀποσπάσματα ἄλλοτε γιά κλεψιές καί ἄλλοτε γιατί χρώσταγε στό Δημόσιο.

Τόν κυνήγαγε ἔνοπλο ἀπόσπασμα ἀπό τὰ Σάλωνα, ἀλλά ποῦ νά τόν πιάσει. Δικά του τὰ βουνά, δικές του οἱ σπηλιές, δικοί του καί οἱ χωριάτες μέ τούς κλαρίτες τοῦ Παρνασσοῦ.

Ὅταν καταλάβαιναν ἀπόσπασμα σέ μιά περιοχὴ εἶχανε σύνθημα οἱ Κολοβατιανοὶ κλαρίτες «Μαῦρα κοράκια» ἄκουγες καί φώναζε τᾶχα τόν ἀδελφό του τό Δήμο, τόν πατέρα του καί ἔλεγε: «᾽Ω - ΡΑ ΔΗ - ΜΟ, ἔχε τό νοῦ'ς, πλάκωσαν μαῦρα κοράκια στό χωριό». Ὅλοι οἱ τσοαπαναραῖοι τοῦ Παρνασσοῦ παίρνανε τό χαμπέρι ὅτι κάπου ἐδῶ κοντά ὑπάρχει ἀπόσπασμα. Βουλώνανε τὰ κουδούνια - τὰ κύπρια -, ἀφήνανε τὰ μικρά παιδιὰ στό κοπάδι, στή συρούγκα, καί οἱ ἄλλοι κρυβόντουσαν. Τό ἀπόσπασμα πέρναγε ἀπό τίς στρουγγες, ἔτρωγε τυρί, ἔσπαζε τίς καρδάρες, τίς βεδούρες, φοβέριζε καί ἔφευγε.

Ἄλωνάρης μήνας... Ὁ Σωτάκης, πού δέν τόν σκιάχτηκαν μονάχα τ' ἀποσπάσματα, ἀλλά καί τὰ ἴδια τὰ βουνά, κατέβηκε μέ δέκα ἄλογα ν' ἄλωνίσει τὰ σιτάρια καί τὰ κριθάρια τοῦ χωριοῦ.

Μέ ἔβαζε καί μένα, θυμᾶμαι μέ νοσταλγία, καί βάραγα βίτσα, ἔτρεχα γύρω - γύρω μέ τ' ἄλογα ἀντάμα, τὰ χτύπαγα μέ τή βίτσα νά τρέζουν γιά νά μὴ τεμπελιάζουν καί τρῶνε τοῦ φτωχοῦ τό βίος, τό λιῶμα. Θυμᾶμαι, εἶχε μιά φρούσα φοράδα, ἓνα ὁμορφο ζωντανό, γραμμένο... ἦτανε τό πρωτοπαλλήκαρο τῆς ζυγιάς.

Ὁ Σωτάκης ἄλώνιζε στά Γκολακείκα τ' ἄλώνια κοντά στό ρέμα ἀπό κάτω ἔβγαινε καί ἓνα νεράκι καί φκιάχνανε τό καλοκαίρι μιά γούρνα καί πίνανε νερό οἱ ἀποσταμένοι βαλμάδες. Τὴν ὥρα πού γύριζε τ' ἄλογα γύρω - γύρω ἀπὸ τό στρίορο (στιχερό) εἶδε τό Νοματάρχη μέ τό ἀπόσπασμα ν' ἀνεβαίνει γιά τό χωριό, ἦτανε ἀκριβῶς κάτω ἀπὸ τοῦ Μπόλκα τ' ἄλωνι, ἐκεῖ πού ὑπῆρχε τό προσκυνητάρι - ἡ σπηλιά τό ἀνάθεμα τοῦ Βενιζέλου.

Σταμάτησε καί ρώταγε τόν γέρο - Μπόλκα ἐάν εἶδε τόν Σωτάκη καί αὐτός τούς ἔδειξε μέ τό δάκτυλό του καί τούς εἶπε:

- Νά, ἐκεῖ κάτω, αὐτός εἶναι. Ὁ Σωτάκης μέ τὴν ἄκρη τοῦ γερακίσου ματιοῦ του εἶδε ὅλες τίς κινήσεις.

Οἱ Χωροφύλακες ἀμέσως κάνανε τόν κατήφορο. Φοβήθηκε,

Σωτάκης, ὁ τρομερός κλέφτης τοῦ Παρνασσοῦ.

αὐτή εἶναι ἡ ἀλήθεια. – Τώρα δέν γλυτώνω, θά μοῦ λειώσουν τά παῖδια ἀπό τό ξύλο ἀπό τό γινάτι πού μοῦ ἔχουν, εἶπε καί καθώς ἐρχότανε γύρω - γύρω ἀπ' τ' ἄλογα τρέχοντας πιασμένος ἀπό τήν οὐρά τοῦ τελευταίου, ὅταν ἔφτασε κοντά στό ρέμα, εἶπε «ἦ στάρ· ἦ τομάρ'» καί δίνει ἓνα πῆδο καί βρέθηκε στό κενό, τόν κατάπια ἡ ρεματιά, τόν ἀγκάλιασαν καί τόν προφύλαξαν οἱ ἀγριοῖτιές. Τόν ἔχασαν οἱ Χωροφύλακες, μέχρι νά συνειδητοποιήσουν τί ἔγινε, πῶς ἔγινε, ὁ Σωτάκης σούρθηκε μέσα στό ρέμα καί ἐξαφανίστηκε. Τουφέκαγαν οἱ Χωροφύλακες στό γάμο τοῦ Καραγκιοῦζη. Φωνάζανε «ἄλτ! ἄλτ!». Ἀεικίνητος ὁ Σωτάκης βρέθηκε στά Παλιάμπελα, πέρασε στά Κριθαροχώρα καί μετά δικά του τά βουνά.

Τά ἄλογα τά ἀμόλησαν ὅταν τέλειωσε τό λιῶμα τῆς Ἀλαφοδή-
μαινας οἱ ἄλλοι βαλμάδες καί τήν κάπα του τήν πῆγα ἐγώ στήν
Ἀργοστήλια.

Σεπτέμβρης 1939... Μεγάλη ζωοπανήγυρη στό Δαδί. Ὁ Σωτά-
κης, ὁ μεγαλύτερος ζωοκλέφτης τοῦ Παρνασσοῦ, τόν σκιάζονται οἱ
κάμποι, τόν φοβοῦνται τά βουνά, ἀποφάσισε νά πάει νιά σερέντα
στό Δαδί, στόν κάμπο, καί στό γυρισμό θά βρεῖ κάνα μανάρι, τί στό
διάλο, τόσα κοπάδια βοσκᾶνε μέσα στίς χωραφιές, κάποιο θά τόν
τρικλοποδιάσει, κάποιο θά βγεῖ μπροστά του.

Παλιά χούγια τοῦ κλέφτη - ντέ, τίδα, πρῶτα βγαίν' ἡ ψυχὴ καί
μετά τό χούι.

Πῆρε ἀναρριχτά τή γριά κάπα του, ξεκίνησε ἀπό τήν Ἀργοστή-
λια, κατηφόρισε στό Ἀρκοδόρεμα καί ἔφτασε στήν Μαργιολάτα.

Χαράματα, ἴσα πού φώτιζε ὁ Θεός τή μέρα. Περνώντας μπρο-
στά ἀπό τήν Καλύβα τοῦ Γέρου-Παντίσκου, λίγο ἀπόμερα ἀπ' τό
χωριό, ἄκουσε βελάσματα. Τά ζυγούρια ἄκουσαν θόρυβο καί νόμι-
σαν ὅτι ἦρθε τό ἀφεντικό νά τά πάει γιά βοσκή.

Ὁ κλέφτης, παλιά τέχνη, ἔβαλε μπροστά τό σχέδιό του. Βρῆκε
μιὰ διχάλα, τήν πέρασε ἀπ' τήν κοτότρουπα (μασχάλη) καί πέταξε
τήν μεγάλη ἀμπάρα.

Ἡ πόρτα ἀνοιξε διάπλατα καί ἓνα κοπάδι ζυγούρια κάτι τετρά-
παχα θρεφτάρια μανάρια, μάλωναν ποιό νά βγεῖ πρῶτο ἔξω.
Βγήκαν ἔξω στό γυρωβόλι, τίναξαν τά κορμιά τους καί βέλαζαν.

Ὁ Σωτάκης σφυρίζοντας σιγά - σιγά καί σαλαγώντας τᾶβγαλε
ἀπό τό γκρέκι καί τά ὀδηγοῦσε στό δρόμο γιά τόν Παρνασσό.

Ὁ Γέρο-Πατίσκος, πού κοιμόταν παρα-δίπλα, ἄκουσε τά βελά-
σματα καί κατάλαβε ὅτι κάτι ἔγινε.

- Ρέ, τά μαγκούφια, εἶπε. Πετάξανε τήν ἀμπάρα καί βγήκανε
ὄξω, θά λακίσουν, θά πᾶνε στά περιβόλια, στ' ἀμπέλια.

Δέν κακόβανε. Ὅταν βγήκε ὄξω στό χαγιάτι καί εἶδε μέσα στό
θαμπό φῶς τῆς νύχτας κάποιον νά σαλαγάει τό κοπάδι γιά τόν
Παρνασσό, ἀδράζει τόν γκρά καί φωτιά τῶχει.

Ὁ Σωτάκης σκιάχτηκε, μπάκει ἦτανε ἡ πρώτη βολά πού εἶπε
«ρέ, ἐδῶ θ' ἀφήσω τά κόκκαλά μου».

Πετάει τήν κάπα καί ἔγινε ἄνεμος μέσα στ' ἀμπέλια. Τό χωριό
ἀνατσαβαλιάστηκε. Μέχρι νά καταλάβουν οἱ Μαργιολακιῶτες τί
ἔγινε, ὁ κλέφτης ἔφτασε στήν Κάτω Ἀγόριανη.

Κάποιοι τόν εἶδε, κάποιοι τόν ἀναγνώρισε. Φτερά ἔβαλε στά

ποδάρια του, πέρασε τῇ Σουβάλα καί ἔφτασε στό Δαδί.

– Τῇ γλύτωσα, εἶπε μέ ἀνακούφιση. Ἀλλά ἡ κάπα; τί θά γίνει μέ τήν κάπα; Χωρίς ψωμί ζεῖ ὁ ἄνθρωπος, χωρίς κάπα ὁμως, πῶς θά ζήσω; Πῶς θά ἀντέξω τά νεῦρα τοῦ βοριᾶ, τά δρολαπόχιονα, τούς βαρειούς χειμῶνες;

Βαρειά συλλογή. Βαρειά κι ἀποσταμένα ἔσουρνε τά βήματά του μέσα στό παζάρι τοῦ Δαδιοῦ.

– Κάτι θά σκεφτῶ, κάτι θά βρῶ μέχρι νά γυρίσω.

Περνοῦσε ὄξω ἀπό τίς παράγκες πού πουλοῦσαν κάπες - καπότια καί ρώταγε τίς τιμές. Ἀκριβές οἱ μαγγοῦφες, πού νά βρεῖ ὁ ἄνθρωπος τόσα λεφτά; μιά περιουσία ὁλόκληρη ἔκανε ἡ ψαριά του κάπα.

Τό βράδυ βολεύτηκε σέ κάτι παράγκες μέ τούς παζαριῶτες. Ἐκεῖ εἶδε τήν ἀξία τῆς γριᾶς κάπας καί τήν ἀναζήτησε, ἔδωσε λόγο στό Θεό, νά ξημερώσει.

Ἡ κάπα ἦτανε ἓνα μέ τό τομάρι του, δίχως αὐτή δέν ἔκανε. Ἡ κάπα εἶχε ἀπάνω τῇ μυρωδιά τοῦ κορμιοῦ του... τόν ἰδρῶτα του.

Τό λέω αὐτό, γιατί τότε πού τήν εἶχε ἀφήσει στό χωριό, στ' ἀλώνι, τήν κοπάνισε ἡ μάνα μου, θυγατέρα τοῦ Σωτάκη, στό ποτάμι καί μοῦ τήν ἔρριξε πάνω στό σαμάρι, μέ ἔβαλε καβάλα νά πάω πρῶτ' - πρῶτ' στήν Ἀργοστήλια, νά δώκω φαῖ καί τήν κάπα τοῦ παπποῦ μου καί νά πάρω τό στερφόγαλο νά πνίξει τραχανά.

Ὅταν ζύγωσα τήν στρούγκα, στόν Κέθρο, ἔρριχναν οἱ Σωτακαῖοι τῇ Στρούγκα - ἀκόμα τῇ λένε στή Στρούγκα τοῦ Σωτάκη -, τά σκυλιά ρίχτηκαν ἀπάνω μου, δυό θηριά τσοπανόσκυλα, ὁ Νταβέλης καί ὁ Μπαλοῦρδος, ἀλήχταγαν δαιμονισμένα, ἔδειχναν τά σουβλερά δόντια τους καί ἴσα πάνω μου.

Ὁ Σκαρμουῦτσος, τό μουλári μου, γκιότεψε, ὑπάκουσε ὁμως στό καπίστρι πού μέ θυμό τράβηξα. Τά σκυλιά σέ λίγο ἡρέμησαν - ἡμέρεψαν, κουνοῦσαν τίς οὐρές τους καί μέ καλωσόριζαν λές καί μέ ξέρανε καιρό.

Ξεπέζεφα, κατέβασα τῇ βαρειά κάπα τοῦ παπποῦ, τήν ἔσουρνα μέσα στά κέδρα καί τίς φτέρες καί αὐτά τ' ἀφιλότητα ἐρχόντουσαν κοντά μου, κουνώντας τίς οὐρές, μυρίζοντας τήν κάπα καί μέ καλοπιάνανε.

– Παπποῦ, παπποῦ, γώναξα δυνατά.

Σφύριξε τά σκυλιά καί τά μάζωξε κοντά του.

— Ρέ, πῶς δέ σέ φάγανε αὐτά τά θηρία, παιδάκι μ', γιατί δέν ἔκραινες;

Κανένας δέν μπόρεσε νά ἐξηγήσει πῶς ἡμέρεψαν τ' ἄγρια τσοπανόσκυλα. Ἄλλος ἔλεγε ὅτι εἶδαν μικρό παιδάκι καί γι' αὐτό, ἄλλος ὅτι ἦτανε καβάλα στό μουσκαρομούτσουνο καί γνώριζαν τό ζωντανό. Ὁ Γέρο-Στατζῆς ὁμως εἶχε ἄλλη ἀποψη.

— Ρέ, μυρίστηκαν τήν κάπα τοῦ παπποῦ του καί κατάλαβαν ὅτι εἶναι δικός μας ἄνθρωπος. Ξέρεις τί ἔξυπνα εἶναι αὐτά τά τομάρια.

Πολύ ξεμακρύναμε τήν κουβέντα μας. Στό παζάρι ἀντάμωσε τό φίλο του, τό γέρο Λότσαρ· τοῦ ἐξήγησε τά παθήματά του καί τοῦ πῆρε τήν κάπα του γιά νά μὴν τόν ὑποψιαστοῦν.

Τήν ἄλλη μέρα, πού λές, πρωῒ - πρωῒ σύνταχα στό δρόμο γιά τήν Μαριολάτα. Παραμόνευε καί μόλις ὁ γέρο-Παντίσκος ἔβγαλε τά ζυγούρια γιά βοσκή, τόν πλησίασε μέ ἀπάθεια σάν νά πῆγαινε στόν δρόμο, σάν στρατοκόπος.

— Γεῖα σου, πατριώτ'.

— Γεῖα σ', κισένα.

— Ἀποῦθε οὐρέ πατριώτ';

— Ἀπ' τοῦ Δαδί ἔρχουμαι, ἀπ' τοῦ παζάρ'.

— Πῶς πᾶνε τά παζάρια φέτος;

— Καλά μωρέ, ἀλλά μιγάλ' ἀκρίβεια.

— Τί ψώνισες;

— Νά μωρέ, πῆρα μερικά κύπρια, καί ἔδειξε τό τράιστο.

— Τσοπάν'ς εἶσαι; Ἀλλά τί λέω ἀφοῦ φαίνεσαι ἀπό μακριά μέ τήν κάπα σου.

— Ναί, τσοπάν'ς. Ἔχω κάτ' φωφόγιδια.

— Ἀπό ποῦ εἶσαι;

— Ἀπ' τήν Κολοβάτα.

— Πῶς λέγεσαι;

— Παππᾶς, λέγομαι.

— Εἴμαστε συγγενεῖς μέ τούς Παππαίους, ἡ μάνα μου ἡ σχωρεμένη ἦτανε ἀπ' τήν Κολοβάτα ἀπ' τό παπέικο τό σοῖ - ἀδελφή τοῦ Γερο-Προέδρου, τοῦ Χαστᾶ.

— Τί λές μωρές, ἀλήθεια; Μάνα σ' ἦτανε ἡ γριά Εὐούλα;

— Γνωρίζεις ἕνα Σωτάκ' ἀπ' τήν Κολοβάτα;

— Τό Σωτάκ' δέν γνωρίζω, ἀφοῦ εἶναι ἀδελφός μ';

— Τί λές μωρέ, χθές ἦρθε νά μοῦ πάρει τό κοπάδι.

— Ἀλήθεια μωρέ ὁ παλιάνθρωπος - ἀλήθεια τό λές τώρα γιά -

ἐσένα ἦρθε μωρέ νά κλέψ'; τό συγγενή μας, τό αἷμα μας; χάθηκε νά πάει ἄλλου παράμερα; τόσα κοπάδια βοσκᾶνε καί σταλίζουν στὸν κάμπο.

– Τοῦ ἔχω τὴν κάπα, ἔχω μάρτυρες, θά τὸν καταγγείλω, θά πάει κατηγορούμενος νά δοῦμε τί θά πεῖ.

– Τέρα, ρέ ξάδελφε (συγγενής - οἰκειότητα τώρα πιά) μὴν τὰ βάζεις μ' αὐτόν, ἅμα σέ βάλει στό μάτι θά σέ καταστρέψει, θᾶρθει ἄλλο βράδ' καί θά σέ κάνει νοικοκύρη, ἅσε πού ἔχ' σχέσεις, νταραβερίζεται κάθε μέρα μέ τοὺς Καπεταναίους τοῦ Παρνασσοῦ καί μπορεῖ νά σέ καρκαρώσει π'θινά - ἀπ' αὐτόν οὐλα νά τὰ καρτερεῖς.

Μὴ στενοχωριέσαι, θά περάσω ἐγὼ τώρα ἀπὸ τὴ στρούγκα του καί θά τὸν κάνω πέντε δεκάρες. Ἀκοῦς ἐκεῖ, νάρθει νά κλέψ' τό συγγενή μας, μέσ στό σπίτι του, μέσ στήν αὐλή του. Δέν θά τοῦξε-ρε κι' ὅλας ὅτι εἴμαστε αἷμα.

– Ἄμα εἶναι ἔτσ' οὐρὲ ξάδελφε, νά σοῦ δώσω τὴν κάπα νά τοῦ τὴν δώσεις καί νά μὴ ματαζῶς' στό κοπάδι μου.

– Ἐννοια σου, εἶμαι ἐγὼ ὑπεύθυνος γι' αὐτό. Θά τὸν βρῶ καί θά τὸν βρίσω. Μὴ στενοχωριέσαι, δέν θά σέ ξαναπειράξει. Ἀλλά γιὰ τὴν κάπα πού λές, πῶς νά τὴν πάω στήν Ἀργοστήλια; θᾶναι καί βαρειά...

– Νά οὐρὲ, τὴν ἔχω στό σπίτι, νά πάω νά τὴ φέρω, νά φύγει ἀπὸ τό σπίτι μου, ν' ἀπαλλαγῶ, νά μὴν ἔχω ἔννοια. Τέρα τοῦτα τὰ φοφίμια καί θά γυρίσω.

Σκέφτηκε ὁ Σωτάκης γιὰ μιὰ στιγμή νά μαζώξει τό κοπάδι καί νά τό πάει στὸν Παρνασσό. εὐκαιρία εἶναι, ἀλλά τό μετάνιωσε.

– Καλλίτερα ἢ κάπα, παρά τὰ ζυγούρια.

Πῆρε τὴν κάπα, χαιρέτησε τό Γερο-Παντίσκο, τὸν εὐχαρίστησε καί τοῦδωσε χίλιες ὑποσχέσεις.

Τὴν ἄλλη βραδιά τὸν κατάπγιε τό σκοτάδι, μέ τὴν κάπα ἀναρριχτά, ἀφήνει τὸν Παρνασσό καί περνάει στὴ Γκιώνα. Ἐβγαλε καμιά δεκαριά μανάρια καί μιὰ λιάρρα - γαλάρρα γίδα, ἀπὸ ἓνα κατῶ καί ἓνα κι' αὐτόν στὸν αὐχένα πού ἐνώνει τὴν Γκιώνα μέ τὸν Παρνασσό καί μετὰ σέ γνώριμους κολοβατιανούς τόπους.

Ἀνέβηκε στήν Καρυά, τὰ πότισε νεράκι καί τὰ βόσκησε στήν Πρόντολη. Οἱ τσοπαναραῖοι τῆς Καρυᾶς τὸν πήρανε χαμπάρι.

– Καλορίζικα, Γερο-Παναγιώτ', ἀπὸ ποῦ τ' ἀγόρασες; ρώτησαν χαμογελώντας εἰρωνικά.

– Ἀπ' τὸν κάμπο τὰ φέρνω.

– Καλά μανάρια, καλοταϊσμένα.

– Έ, καλά εἶναι, εἶπα νά μήν πηγαίνω κοντά σέ 40 πρόβατα, νά πάρω κάνα δεκαριά νά τά κιώσω πενήντα.

– Καί ἡ γίδα ἡ λιάρα; Αὐτή εἶναι μανάρα, δέν μοιάζει γιά κοπαδιάρα.

– Έ, τήν ἀγόρασα νά πίνουν κεῖνα τά παλιόπαιδα καμιά στάλα γάλα τήν αὐγή. Τά πρόβατα στό κοπάδι καί ἡ λιάρα στό χωριό. Τήν ἔβροσκε ἡ μάνα, ἦτανε δέκα χρονῶν, δηλαδή τό 1922.

Ὁ ἄνθρωπος ἀπό τήν Κουκουβίστα, ἀπό τόπο σέ τόπο καί ρωτώντας πῆγε πρῶτα στή Σεγδίτσα, ρίχτηκε σ' αὐτούς πρῶτα, γνώριμος στόν τοσπανόκοσμο τῆς Σεγδίτσας, βλέπεις εἶναι συνορίτες στά βουνήσια στανοτόπια, μπορεῖ πολλές βολές νά τσακώνονται γιά τό λιβάδι στοῦ Τρούκ', ἀλλά εἶχε φίλους καί βλάμηδες. Ἄμα τᾶχανε πάρει Σεγδιτσιῶτες θά τό μάθαινε.

Ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος ἔχασε κάθε ἐλπίδα νά τά βρεῖ στά βουνά τῆς Γκιώνας, πέρασε στόν Παρνασσό καί ἀπό τόπο σέ τόπο, ρωτώντας, κατέβηκε τό μονοπάτι, ἔφτασε στήν Κολοβάτα, ρώτησε ποῦ εἶναι ἡ ἀγορά - πρώτη βολά, βλέπεις, ἐρχότανε σ' αὐτό τό χωριό -, καί πῆρε τόν κατήφορο.

Ὅταν ἔφτασε στήν Ἀχλαδιά τοῦ Μποτίλια, εἶδε ἕνα 10χρονο κοριτσάκι νά σέρνει μιά γίδα, τήν πῆγαινε γιά βοσκή. Ἡ λιάρα ἔπιανε 6 ὀκάδες γάλα τήν ἡμέρα, ὅσο σχεδόν ὅλο τό κοπάδι τοῦ πατέρα της. Τήν τάιζε πίτουρα τῇ λιάρα ἡ μικρούλα καί εἶχανε γίνει φιλενάδες.

Ὁ ἄνθρωπος μόλις εἶδε τή γίδα τήν ἀναγνώρισε καί ἀπό ἀπόσταση 100 μέτρων φώναξε:

– Τσίπα - τσίπα, περδικούλα μ', καί αὐτό τό ἔξυπνο ζωντανό ἀναγνώρισε τή φωνή τοῦ ἀφεντικοῦ του καί γύρισε πίσω καί μ' ἕνα βέλασμα συνταρακτικό:

– Μπέ, μπέ, μπέ... ἐπιβεβαίωσε τήν ταυτότητά της.

– Στάσου κορίτσι μ', στάσου κοπέλλα μου.

– Τί θέλεις, μπάρπα;

Πλησίασε τή γίδα τή λιάρα, «περδικούλα» τώρα πιά, τή χάϊδεψε, τή φίλησε καί αὐτή ἡ ἀφιλότιμη πηδοῦσε ἀπό χαρά ἐπάνω του μέ τά δύο μπροστινά της πόδια.

– Τίνος εἶσαι, κορίτσι μου;

– Τοῦ Παναγιώτη τοῦ Παππᾶ, τοῦ Σωτάκη.

Τό βράδυ στό σπίτι τοῦ Σωτάκη, φάγανε, ἤπιανε, τά συμφωνήσανε.

– Κράτα, οὐρέ Παναγιώτ', δυό μανάρια νά τά σφάξουμε ὅταν γυρίσω τήν ἄλλη βδομάδα νά βαφτίσω τό κοριτσάκι σου.

Ἡ μάνα μου μέ κλάματα καί ἀναφιλητά ἀποχαιρέτησε τήν φιλέναδα της τήν Περδικούλα.

Συμπεθεριές, γνωριμίες, φιλίες καί κουμπαριές κάτω ἀπό ἀπρόοπτες περιπτώσεις χιλιάδες καί ὁ Παπούς ἔλεγε ὅταν ἤμουν μικρό παιδί: «Σέ κάθε χωριό νά χτίζεις κι' ἓνα σπίτι». Ἐπρεπε νά μεγαλώσω γιά νά καταλάβω τίς σοφές αὐτές κουβέντες τοῦ γέρο-τσέλιγκα, τοῦ γέρο-κλέφτη. Σέ ὅποιο χωριό καί ἂν πήγαινα, εἶχα φίλους, κουμπάρους, ἄρα εἶχα σπίτι ἀνοιχτό νά φάω, νά κοιμηθῶ.

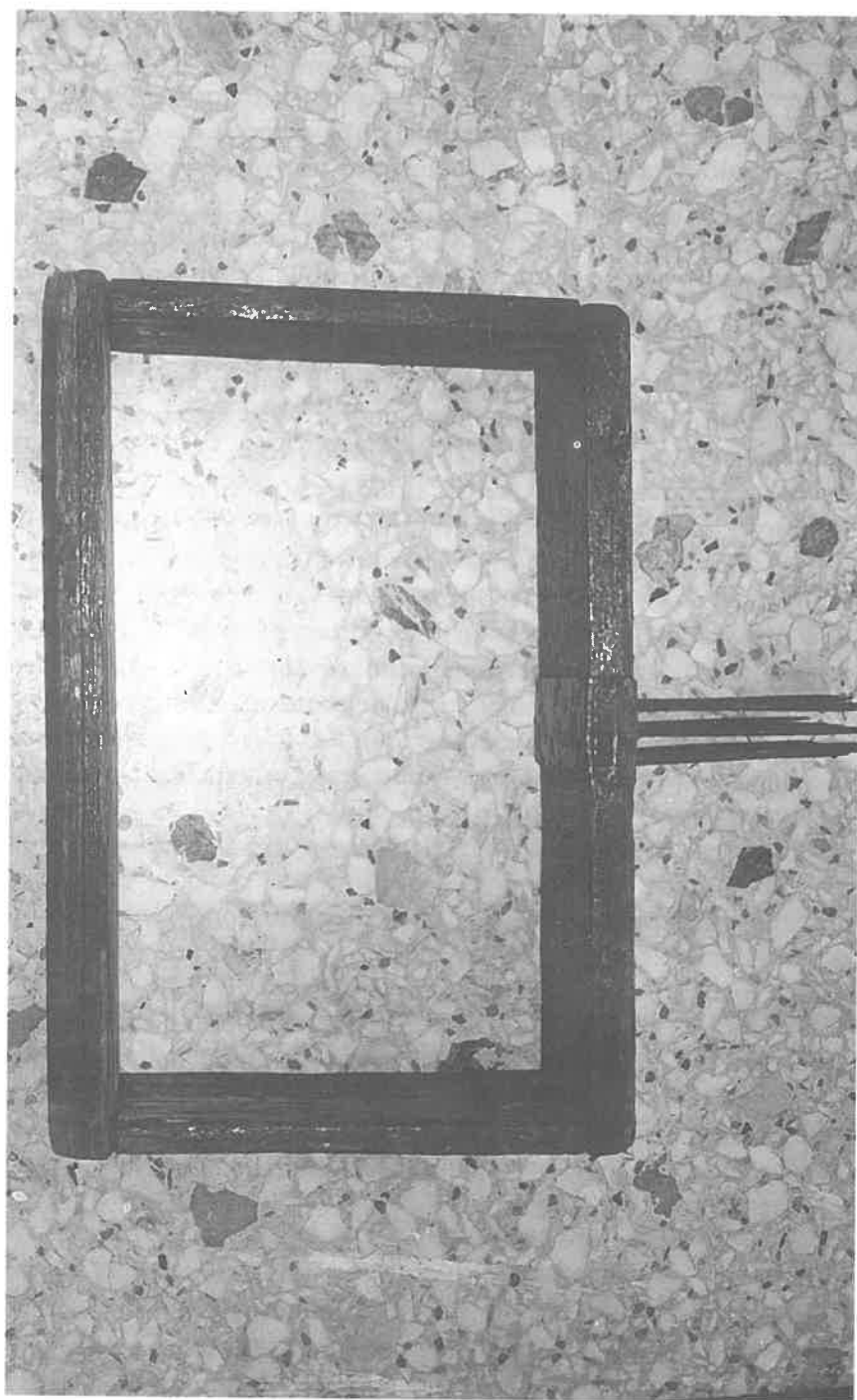
Ὁ Σωτάκης, πού δέν σκιάχτηκε τά μαῦρα σκοτάδια καί τίς νεράιδες, θά φοβότανε τά ξωτικά τῆς Βρύσης. Μιά νύχτα τοῦ χειμῶνα πού γύριζε ἀπό τά πρόβατα, στή βρύση τοῦ Καραθανάση - ἔτσι λέγανε τήν τρανή βρύση πού εἶχε πάρει τό ὄνομα τοῦ ἀδελφοῦ του τοῦ παπᾶ-Θανάση ἢ Καραθανάση -, ἔσκυψε, ἤπие κρύο καθαρό, δροσερό νεράκι καί εἶδε ξαφνικά μπροστά του ἓνα βόδι ροδακινό, ὁμορφο ζωντανό. Ἄνοιξε τήν πόρτα τοῦ κατωγιοῦ του, τό κώλωσε νά τό βάλει στό κατώϊ του. Δέν ἔμπαινε μέσα, πήγαινε στή βρύση, τό ξανακόλωνε καί ἐκεῖ πού τότεῖχε στριμώξει νά τό βάλει μέσα στό σπίτι, σήκωσε τά μπροστινά του πόδια καί μούγκριξε δυνατά καί πέταξε λαμπρό ἀπό τό στόμα του.

Τό μούγκρισμα τό ἄκουσε ἡ Λελούδα ἡ νύφη του καί τό μολόγαγε τήν ἄλλη μέρα τήν αὐγή.

Ὁ Σωτάκης στραβοτσάγλιασε ἀπό τό φόβο του, ἡ γιαγιά μου τόν λιβάνισε πολλές φορές, ἔφερε τόν παπα-Νικόλα καί τόν θυμιάτισε. Σέ λίγο καιρό ἔγινε καλά καί τό μολόγαγε.

Μολόγαγε ὅτι ἀφοῦ δέν βρῆκε τίποτα στό δρόμο του νά τόν ἀναποδιάσει καί βρῆκε τό βόδι, τό θεώρησε Θεοῦ δῶρο - ἀλλά γρήγορα κατάλαβε ὅτι ὁ διάβολος τοῦ τῶφερε μπροστά του γιά νά τόν βασανίσει καί νά τόν συνετίσει.

Τῶκοψε ὅμως τό χοῦϊ; Ὁχι, βέβαια, γιατί πρῶτα βγαίνει ἡ ψυχή, λένε, καί μετά τό χοῦϊ.

Τουρκολάνναρο (ἀπό τή συλλογή Δημητρίου Σανιδᾶ)

Η ΜΕΣΟΣΠΟΡΙΤΙΣΣΑ

Τοῦ Γεωργίου Ν. Κουτσοκλένη

Νά μιά γιορτή καθαρά γεωργική. Ὅπως οἱ τσοπάνηδες γιορτάζουν, μέ ἰδιαίτερο τρόπο τῇ γιορτῇ τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου, ἔτσι καί οἱ ἀγρότες ἔχουν τῇ δικῇ τους ἡμέρα, τήν γιορτή τῆς Μεσοσπορίτισσας.

Πρόκειται γιά τῇ γιορτῇ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου, πού γιορτάζεται στίς 21 Νοεμβρίου.

Ἡ 21η Νοεμβρίου βρίσκεται στή μέση, ἀκριβῶς, τοῦ γεωργικοῦ ἔτους. Δηλαδή ἀπ' τόν Ἰούνιο, τόν μήνα πού γίνεται ὁ θερισμός τῶν δημητριακῶν, μέχρι καί τόν Νοέμβριο ἔχουμε ἔξι (6) μῆνες καί ἄλλους τόσους μέχρι τόν καινούργιο Ἰούνιο. Γιά τό λόγο αὐτό οἱ γεωργοί μας διάλεξαν αὐτή τῇ γιορτῇ γιά νά τήν κάνουν δική τους καί νά γιορτάζουν τούς σπόρους (σιτάρι, κριθάρι, ρεβύθι, φακές κ.ἄ.).

«Τά μισάσπειρα, τά μσάφαγα
τά μσάχου στήν κοφίνα»,

λέει ὁ λαός μας καί μ' αὐτό τό δίστιχο ἐκφράζουν οἱ ἀγρότες τό ὅλο πνεῦμα τῆς γιορτῆς. Πίστευαν ὅτι ἡ σοδείά τους, στήν ἡμερομηνία αὐτή, ἔπρεπε νά εἶναι χωρισμένη σέ τρία μέρη. Τό ἓνα νά εἶναι φαγωμένο, τό ἄλλο σπαρμένο καί τό τρίτο στό ἀμπάρι γιά τίς ἀνάγκες τῆς ὑπόλοιπης χρονιᾶς.

Ἕνας ἄλλος λόγος πού ἔπρεπε νά γιορτάζουν οἱ γεωργοί ἦταν ὅτι σέ λίγες ἡμέρες εἶναι ἡ γιορτή τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, δηλαδή τό χρονικό ὄριο πού πρέπει νά ἔχει τελειώσει ἡ σπορά, ἀφοῦ... «τοῦ Ἄντριός διαβαίνοντας κι' ἡ Πούλια βασιλεύοντας, οὔτε τσοπάνης στά βουνά οὔτε ζευγάς στόν κάμπο».

Ἡ σπορά τελείωσε κι' ἔχουμε εὐχαριστίες στήν καλή μας Παναγιά γιά τό γεγονός αὐτό, εὐχές καί παράκληση νά πάει ὁ καιρός καλά. Νά βρέξει ὅταν χρειάζεται καί νά μή φυσήξει λίβας ὅταν αὐτά θά εἶναι «πάνω στό γάλα», δηλαδή τήν ὥρα πού δημιουργεῖται ὁ σπόρος καί δέν ἔχει ἀκόμα ψομώσει, δηλαδή γίνει σκληρός καί εἶναι πολύ εὐαίσθητος στόν καύσωνα.

Τό ἀπόγευμα τῆς παραμονῆς τῆς γιορτῆς οἱ νοικοκυράδες ἔβραζαν σ' ἓνα μεγάλο τέντζερη λίγους ἀπό ὅλους τοὺς σπόρους μαζί, ὅπως ἀπό σιτάρι, κριθάρι, φασόλια, φακές, ρεβύθια κ.ἄ. καὶ ἔκαναν τὴν «πανσπερμία» τῶν ἀρχαίων.

Ἐνα ἀκόμα μπλέξιμο τῆς ἀρχαίας εἰδωλολατρείας μέ τὴν Ὀρθοδοξία μας.

Αὐτὴ τὴν πανσπερμία τὴν πηγαινταν στολισμένη μέ ρόδια, κανέ-
λα, σταφίδα, ζάχαρη κ.ἄ., ὅπως τὰ κόλλυβα στίς Ἀπόκριες καὶ τὰ
Ψυχосάββατα, στὴν ἐκκλησία καὶ ἀφοῦ τὴν εὐλογοῦσε ὁ παππᾶς,
τὴν μοίραζαν στοὺς κατοίκους τοῦ χωριοῦ. Ὅ,τι ἀπέμενε τό σχορ-
ποῦσαν στὰ φρεσκοοργωμένα καὶ φρεσκοσπαρμένα χωράφια μέ
τὴν εὐχή γιὰ μιὰ καλὴ σοδειά.

Αὐτὴ εἶναι ἡ καθαρὴ ἀγροτικὴ γιορτὴ τῆς Μεσοσπορίτισσας κι'
ἔτσι γιορταζότανε σ' ὅλο, σχεδόν, τὸν ἀγροτικὸ κόσμο τῆς Ἑλλά-
δος. Γιορτάζανε!... Σήμερα δυστυχῶς τὴν ἔχουν ξεχάσει κι αὐτοί, οἱ
καθαροὶ παραγωγοὶ τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων...

ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΚΑΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟ ΠΝΕΥΜΑ

Τοῦ *ΙΧΝΗΛΑΤΗ*

Ξεκινώντας νά γράψω καί γώ κάτι γιά τό πολυσυζητημένο θέμα τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων κινδυνεύω ἀπό δύο πράγματα:

α'. Νά μοῦ ποῦν ὅτι... φέρνω γλαῦκες στήν Ἀθήνα, καί

β'. Ὅτι εἶμαι ἀπό ἐκείνους πού ὑπερβολικά διακατέχονται ἀπό ἐθνικό ἐγωϊσμό.

Σ' αὐτούς πού θά μέ κατακρίνουν γιά τό δεύτερο, ἀπαντῶ ἀπό τώρα ὅτι εἶναι παραδεδειγμένο ἀπ' ὅλους γενικά ὅτι ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἡ μητέρα τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων (Ο.Α.), αὐτή δηλαδή πού τοὺς ἐμπνεύστηκε καί τοὺς ἱδρυσε στήν Ἀρχαιότητα, ἀλλά καί πρωταγωνίστρια τῆς ἀναβιώσεώς των στή νεώτερη ἐποχή.

Πραγματικά ἡ τέλεσις τῶν πρώτων Διεθνῶν Ο.Α. στήν Ἀθήνα, τό 1896, δέν εἶναι μιᾶ ἀπλή ἀναγνώρισις τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἀλλά εἶναι καί καρπός ἔντονης προσπάθειας. Τό 1896 ἦταν ἡ ἀρχή τῆς μιᾶς ἀπ' τίς πλέον ὥραϊες καί εὐγενεῖς ἐκδηλώσεις σ' ὁλόκληρο τόν κόσμο.

Οἱ σημερινές Ὀλυμπιάδες διευρύνθησαν. Τά ἀγωνίσματα αὐξήθηκαν βάσει τῆς ἀθλητικῆς πραγματικότητος. Ἡ συμμετοχή τῶν Κρατῶν εἶναι σχεδόν καθολική καί οἱ ἀθλητές πολλαπλασιάζονται.

Οἱ τελευταῖοι Ο.Α. ἀποδεικνύουν πόσο ζωηρή καί ἀκμαία παραμένει ἡ Ὀλυμπιακή Ἰδέα. Καί τοῦτο γίνεται γιὰ αὐτή εἶναι συνυφασμένη πάντα μέ τά δύο ἀγαθά τῆς υἱείας καί τοῦ κάλλους, ἀλλά καί μέ τά εὐγενέστερα αἰσθήματα τῆς ἀνιδιοτέλειας καί τῆς ἐντιμῆς ἀτομικῆς καί ἐθνικῆς ἁμιλλας.

Ἡ γέννησις τῆς Ὀλυμπιακῆς Ἰδέας χάνεται στά βάθη τῶν αἰώνων. Ἀπό τότε πού ὁ ἄνθρωπος ἄρχισε νά σκέπτεται ἐπεδίωξε τόν θαυμασμό τῆς ὑπεροχῆς. Στήν ἀρχή, ὅταν ὁ ψυχικός καί πνευματικός κόσμος τῶν ἀνθρώπων ἔκανε τά πρῶτα βήματα, ἡ ὑπεροχή σταματοῦσε μόνο στή σωματική ρώμη. Καί αὐτός πού τῇ διέθετε

ἐπεβάλλετο καί γινότανε ὁ παράγοντας τῆς κοινωνικῆς πειθαρχίας. Ἐφαρμοζόταν δηλαδή ἡ ἀρχή τοῦ δικαίου τοῦ ἰσχυροτέρου καί ἀμέσως ὁ ἰσχυρός ἀποκτοῦσε καί γόητρο. Ἦταν αὐτός πού ξεχώριζε ἀπ' τοὺς ἄλλους, γι' αὐτό στήν ἀρχαιότητα κι' Ἑλληνες τοὺς ἔδιναν καί θεϊκή καταγωγή.

Ἀλλά ὅσο ἡ κοινωνία ἀναπτυσσόταν τόσο γινόταν ἐντονώτερος ὁ ἀγώνας ἐπικρατήσεως καί ἐάν αὐτός πού ἐπικρατοῦσε εἶχε τήν ἀνάλογη ψυχική τόλμη καί πνευματική ἀνωτερότητα, τότε γινόταν ἀρχηγός.

Οἱ πρόγονοί μας πίστεψαν ὅτι ἰδανικός ἄνθρωπος - αὐτό ἦταν τό ζητούμενο - ἦταν ἐκεῖνος πού ἦταν ὠραῖος στό σῶμα καί ὠραῖος στήν ψυχή.

Καί εἶχε διαπιστώσει ὅτι προϋπόθεσις γιά μιά καλή ψυχή εἶναι ἡ σωματική υἰεία, ἀφοῦ ἡ ἀσθένεια, ἡ καχεκτικότητα εἶναι, κατά κανόνα, κακός σύμβουλος τῆς ψυχῆς.

Ἔτσι φθάσαμε στοὺς χρόνους πού ὀργανώθηκε τό «ἄστυ», τό «Κράτος» καί βλέπουμε ὅτι μιά ἀπ' τίς πρῶτες μέριμνες τῶν Πόλεων - Κρατῶν ἦταν νά δημιουργήσουνε πολῖτες ρωμαλαίους, ἱκανούς νά κρατήσουν ὅπλα καί νά νικοῦν τόν ἐχθρό. Χρειαζόντουσαν πολῖτες ἀνδρείους καί ἡ ἀνδρεία εἶναι ἰδιότητα τῆς ψυχῆς, ἄρα ἡ Πολιτεία ἔπρεπε νά φροντίζει γιά τό σῶμα, ἀλλά καί τήν ψυχή τῶν πολιτῶν της. Σ' αὐτά τά δύο πρόσθεσε καί τό τρίτο, ἀπαραίτητο, παράγοντα πού ἦταν ἡ σωφροσύνη, ἡ εὐφυΐα.

Μέ τόν τρόπο αὐτό φθάσαμε στόν 6ο π.Χ. αἰ., ἐποχή πού οἱ Ο.Α. ἀποτελοῦσαν ἀπεικόνιση αὐτῶν τῶν ἰδεῶν. Δηλαδή οἱ Ο.Α. ἔγιναν ἡ ὁμαδική ἔκφρασις πρὸς τήν ὑπεροχή καί τόν ἐξαίρετο ἄνθρωπο καί ἔφθασε μέχρι τοῦ σημείου νά θεοποιήσει τοὺς Ὀλυμπιονίκες καί ἔτσι οἱ Ο.Α. ἔγιναν τό κυριότερο φυτῶριο στό ὁποῖο γινόταν ἡ καλλιέργεια τοῦ τέλειου ἀνθρώπου καί ἡ Ὀλυμπία ὁ χῶρος πού ἀπεικόνιζε τόν ἰδανικό ἄνθρωπο.

Αὐτό τό ἐπιβεβαιώνει καί ὁ Πλάτωνας στήν «Πολιτεία» του, τονίζοντας ὅτι τέλειος ἄνθρωπος εἶναι ἡ ἀρμονική ἀνάπτυξις τοῦ σώματος, τῆς ψυχῆς καί τοῦ πνεύματος. Καί ἐπιτυγχάνεται αὐτό μέ τή γυμναστική ἡ ἀνάπτυξις τοῦ σώματος, μέ τή μουσική ἡ ψυχή καί μέ τή γνώση τό πνεῦμα.

Στήν Ὀλυμπία λοιπόν βλέπουμε τόν ἕναν ἀπ' τοὺς τρεῖς συντελεστές πού φτιάχνουν τόν τέλειο ἄνθρωπο, αὐτόν τοῦ «κάλλους», τόν ὠραῖο ἄνθρωπο. Αὐτόν πού φαίνεται, πού εἶναι χειροπιαστός,

γι' αὐτό, ὅπως ἦταν ἐπόμενο αὐτοί πού λάτρευαν τό «κάλλος», οἱ πιστοί σ' αὐτό, ἔτρεχαν νά τόν δοῦν ἐκεῖ στό στάδιο τῆς Ὀλυμπίας γιά νά τόν καμαρώσουν, νά τόν χαροῦν. Ἐκεῖ τό Ἑλληνικό πνεῦμα, πού πάντα πετᾷ ψηλά καί ἐκφράζει τίς ὑψηλές ἐννοιες, λάτρεψε τήν ὠραιότητα τῆς ζωῆς.

Σοφοί καί ἀπλοί ἄνθρωποι, ὅλοι, πίστευαν ὅτι ἐκεῖ στήν Ὀλυμπία ζοῦσε ἡ πραγματικότητα γεμάτη ἐλπίδες γιά τόν Ἰδανικό ἄνθρωπο καί ἔτσι οἱ Ο.Α. ἔγιναν κέντρο τῆς ζωῆς των καί ἔφτασαν μέχρι τοῦ σημείου νά ἐγκαταλείπουν τά πάντα, ἀφήνοντας πολλές φορές καί τούς ἐχθρούς των γιά νά βρεθοῦν ἐκεῖ καί βροῦν αὐτό τό ἰδανικό.

Ὁ Ἡρόδοτος μᾶς λέει ὅτι ὅταν ὁ Ξέρξης ἔφθασε στήν Θεσσαλία, καί ἦταν ἀρχές τῆς 5ης π.Χ. ἐκάντονταετηρίδας, ρώτησε τί κάνουν οἱ Ἕλληνες. Καί ὅταν τοῦ ἀπήντησαν ὅτι βρίσκονται στήν Ὀλυμπία γιά νά δοῦν «...ἀγῶνα γυμνικόν καί ἱππικόν», ἀπόρησε καί ξαναρώτησε «καί τί εἶναι τό ἄθλον περί οὗ ἀγωνίζονται;». Οἱ Ἕλληνες τοῦ ἀποκρίθηκαν: «Ἐλαίας στέφανος». Τότε ἓνας αὐλικός παραβρισκόμενος, μόλις ἄκουσε ὅτι ὅλα αὐτά γίνονται γιά ἓνα κλαράκι ἐλιάς καί ὄχι γιά χρήματα, γύρισε πρὸς τόν Στρατηγόν Μαρδόνιον καί τοῦ φώναξε: «Παπαί Μαρδόνιε, ποίους ἐπ' ἄνδρας ἡγαγες μαχησομένους ἡμέας, οἱ οὐ περί χρημάτων τόν ἀγῶνα ποιοῦνται, ἀλλά περί ἀρετῆς».

Ἔτσι οἱ Ο.Α. ἔγιναν ΙΔΕΑ, ἡ ὁποία κατέληξε νά εἶναι ἡ πιό ὑπέροχη καί μοναδική ἀνθρώπινη ὄχι μόνο σύλληψη, ἀλλά καί ἐλπίδα ἀπολυτρώσεως τοῦ ἀνθρώπου.

Οἱ ἀθληταί πού ἐπρόκειτο νά λάβουν μέρος στούς Ο.Α. ἐπιλέγοντο μέ αὐστηρότητα. Ἐνα μήνα πρὶν ἀπό τήν ἑναρξη τῶν ἀγῶνων ἔφθαναν στήν Ἥλιδα, εἰδοποιημένοι ἀπ' τοὺς «σπονδοφόρους», οἱ ὁποῖοι πῆγαιναν σέ ὅλες τίς Ἑλληνικές πόλεις καί προεκήρυσσαν ἐπίσημα τοὺς ἀγῶνες. Ἐδῶ, στήν Ἥλιδα, γινότανε ἐπιλογή καί οἱ ἑλλανόδικοι ἐξέταζαν αὐστηρά τά προσόντα τους. Ἐάν κάποιος εἶχε καταδικαστεῖ ἢ κατηγορηθεῖ γιά ἄτιμη πράξη, ἀμέσως ἔχανε τό δικαίωμα νά λάβῃ μέρος στούς ἀγῶνες.

Τήν ἡμέρα πού θάρχιζαν οἱ ἀγῶνες, οἱ ἀθληταί πανέτοιμοι, καθαροί καί ἐξαγνισμένοι, μέ πομπή ἔμπαιναν θριαμβευτικά στόν περίβολο τῆς Ἱερᾶς Ἀλτεως καί κεῖ, μετὰ τή θυσία ὀρκιζόντουσαν, μπροστά στόν Ἑρκειον Δία.

Τώρα ἦλθε ἡ ὥρα γιά τήν τελευταία δοκιμασία τῶν ἀθλητῶν. Οἱ

Κριταί φώναζαν τά ὀνόματα τῶν ἀθλητῶν καί ρωτοῦσαν τό πλῆθος ἐάν κανένας γινώριζε κάτι γιά τούς ἀθλητάς πού νά μπορεῖ νά τούς ἀποκλείσει.

Οἱ ἀνάξιοι ἀποχωροῦσαν καί οἱ ἀγῶνες ἄρχιζαν μέ τούς ἡμίθεους.

Ἐπειδή οἱ ἀγωνιζόμενοι ἦταν γυμνοί, γι' αὐτό δέν ἐπετρέπετο ἡ παρουσία γυναικῶν στό Στάδιο, γιά νά διαφυλαχτεῖ ἡ σεμνότης.

Οἱ ἀγῶνες κρατοῦσαν πέντε ἡμέρες καί ὅταν τελείωναν, οἱ νικηταί καί μόνον οἱ πρῶτοι ἔπαιρναν τά ἔπαθλά τους, δηλαδή τόν «Κότινο τοῦ Ἡρακλέους» πού δέν ἦταν τίποτα ἄλλο ἀπό ἓνα κλαδί ἄγριας ἐλιάς, στολισμένο μέ κορδέλλες. Δεύτερος καί τρίτος δέν ὑπῆρχε καί τοῦτο γιατί ἐδῶ ζητοῦσαν τό ἰδανικό, τό πρότυπο, τό ἀπόλυτο. Καί γιά νά εἶναι ἀπόλυτο ἔπρεπε νά εἶναι ΕΝΑ.

Θεϊκός λοιπόν ὁ νικητής καί γιά τοῦτο ὁ Πόλις του δέν τον ἔβαζε μέσα ἀπό κάποια πύλη, ἀλλά γκρέμιζε ἓνα μέρος ἀπ' τά τείχη της, γιά νά περάσει τό ἄξιο τέκνο. Καί ὅταν ἔχεις τέτοια τέκνα δέν χρειάζονται τά τείχη.

Αὐτό ἦταν τό βαθύτερο νόημα τῶν Ο.Α. καί τῆς Ὀλυμπιακῆς Ἰδέας ἰδιαίτερα.

Καί γιά μιά ἀκόμη φορά θά τονίσουμε ὅτι αὐτή ἡ θεμελιώδης κατάκτησις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι γέννημα - θρέμμα τοῦ πλέον ζωτικού πνεύματος τῆς γῆς, αὐτοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ!

Οἱ σημερινοί Ο.Α. δέν ἔχουν καμία σχέση μέ τούς ἀρχαίους. Καί οἱ Νεοέλληνες πρέπει νά ἀγωνισθοῦν, ὡς Κληρονόμοι καί φορεῖς αὐτοῦ τοῦ ἰδανικοῦ, νά τό ἐπαναφέρουν στήν ἀρχική του θέση. Πρέπει ἡ ἐπιδίωξη αὐτῆ τῶν Νεοελλήνων νά γίνει ἡ Μεγάλη Ἰδέα τους.

Ἰδού στάδιον δόξης λαμπρόν...

Ἀμήν.

ΠΗΓΕΣ:

1. Ἐγκυκλοπαίδεια ΔΟΜΗ. Τ. 12. Σελ. 90-101.
2. Μεγάλη Ἀμερικανική Ἐγκυκλοπαίδεια. Τ. 17. Σελ. 480-487.
3. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ ΤΑΚΗ: Η ΟΛΥΜΠΙΑ. «ΠΑΠΥΡΟΣ 1966».
4. ΚΡΙΤΣΩΠΗ Γ.: ΟΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ & ΟΛΥΜΠΙΑΚΟ ΠΝΕΥΜΑ. «Στρ. Ἐπιθεώρηση».

ΑΗΤΟΣ

(διὰ τὸν πρῶτο ἀεροπόρο πού ἔπεσεστήν Ἀλβανία)

Ποιὸς εἶδε ἀητό οὐρανόζωστο κι' ἀητόν οὐρανομάχο
ν' ἀπλώνει κόκκινα φτερά τὰ σύννεφα νά ὀργώνη;

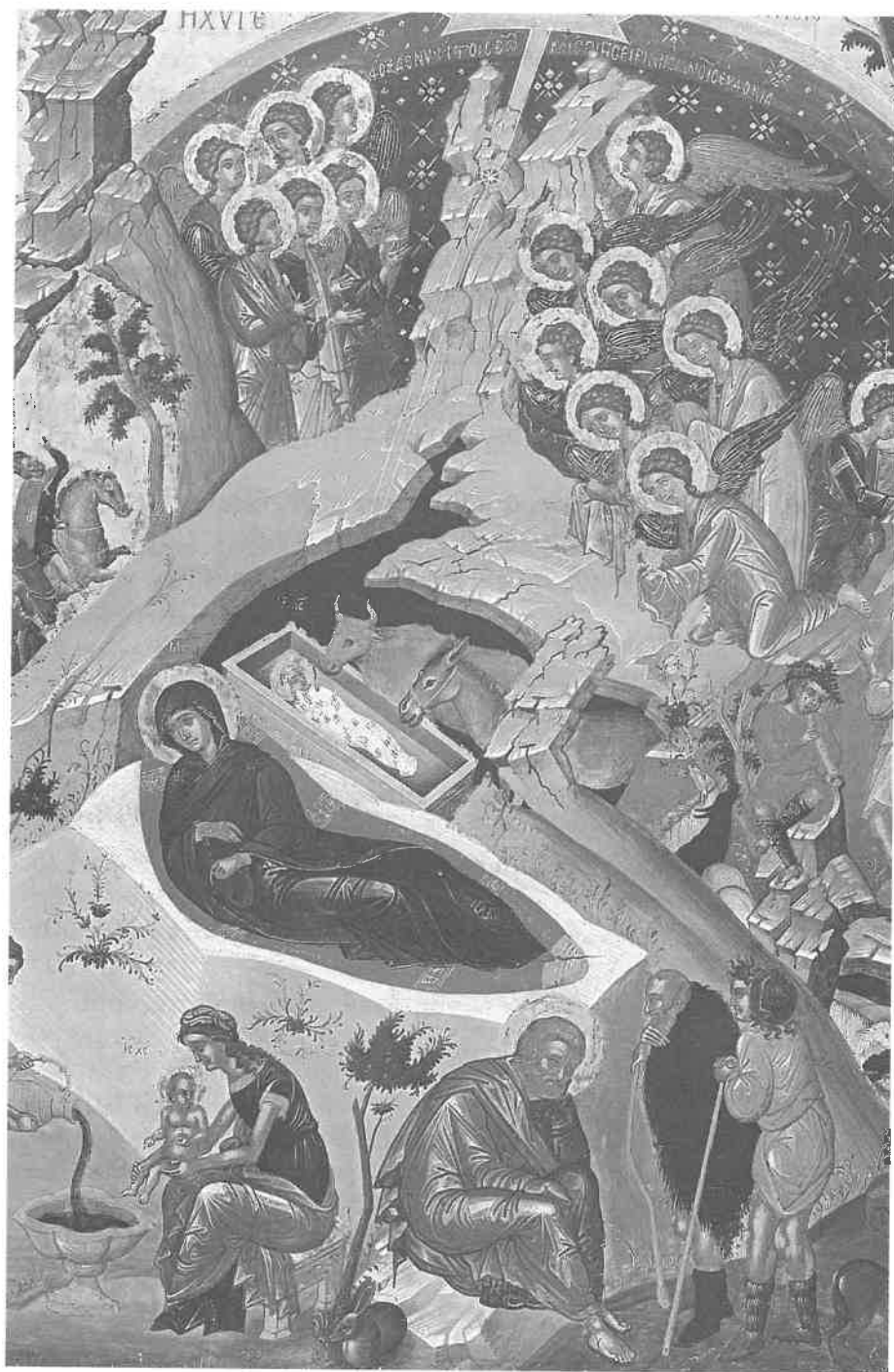
Νύχτα ἦταν καί τόν εἶδα ἐγὼ νά φέγγη στό σκοτάδι.
Πῆρε φωτιά τό σύλογγο κι' ἀπό τή μέση ἐδιάβη
κι' ἀνάψαν οἱ φτεροῦγες του, βροχή ἔσταξε τό γαῖμα.

Πῆρε τίς φλόγες γιά φτερά καί χύθηκε τ' Ἀψήλου
καί στ' οὐρανοῦ σημάδεψε τήν πιό ψηλή καμάρα
ζωσμένος στή λαμπρή φωτιά καί τήν πυρή λαχτάρα.

Κεῖ στάθη, κεῖ ζυγιάστηκε, κεῖ σειοῦσε τὰ φτερά του.
Καί πλῆθος τ' ἄστρα πέφτανε, κόκκινα καί γαλάζια.

Κι' ἔφεγγε ἡ Νύχτα ἀπ' τὰ φτερά κι' ἡ θάλασσα ἀπ' τή φλόγα.

ΣΤΡΑΤΗΣ ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ

«Ἐτοιμάζου Βηθλεέμ· Σπήλαιον εὐτρεπίθητι...»

Δωρικό, Χριστουγεννιάτικο Διήγημα

Τοῦ Γιάννη Ἡλιόπουλου

Ρώτησαν, λέει, κάποτε ἓνα γέροντα, γιατί ξελάκωνε τ' ἀμπέλι καί κατέβαζε τά δέματα, τό Μάρτη μῆνα, ἀφοῦ ὁ Τρουγητής κι ὁ Ἄη-Δημήτρης ἀργοῦσαν ἀκόμα πολύ κι εἶχε καιρό γι' ἀμπελοδουλιές. Κι ἀκόμα, γιατί δέν ἀναπαυόταν στή θαλπωρή τοῦ Ἥλιου, ὅπως ἔκανε ὁ γείτονάς του.

— Εἶναι ἀπλό, ἀπάντησε. Ἐργάζομαι ὁλοχρονίς, γιά τίς καθημερινές ἀνάγκες καί τίς δύσκολες ἐποχές. Ὁ γείτονας, μαζεύει... Ἥλιο, γιά τό Χειμῶνα!...

Καί πρόσθεσε:

— Γιά λογαριάστε, παιδιά μου, νᾶρθει ὁ Χειμῶνας μέ τίς μεγάλες χρονιάρες μέρες του καί νά μὴν ὑπάρχουν τά ξύλα στήν ἀθημονιά, τά τρόφιμα στ' ἀμπάρια, τό κρασάκι στά βαρέλια, τά φρουτά ἀρμαθιασμένα καί κρεμασμένα στά καρφιὰ τοῦ ταβανιοῦ...

«Νά λείπουν οἱ κτηνοτροφές... Ἐργάζομαι, ἔχω ὑγεία, πορεύομαι καλά στή ζωή; Κυλάω τόν καιρό μου εὐτυχισμένα... Δέ δουλεύω, δέ σκέφτομαι λογικά; Μαραζώνω, φτωχαίνω, ἀρρωσταίνω, ταξιδεύω μέ τό Χάροντα ἀντάμα...».

Κουβέντες λογικές, ἀληθινές, παστρικές.

Στή Δωρίδα, αὐτό γίνεται χρονικίς.

Ἄλλ' ὅταν ἀπ' τίς βουνοπλαγιές τῆς ὀροσειρᾶς τῶν Βαρδουσίων καί τῆς Γκιώνας, φύγουν τά κοπάδια καί κατεβοῦν στά χειμαδιά καί σταθερά ἐγκατασταθεῖ ὁ ἀκτινοβόλος πάγος τοῦ χιονιοῦ στίς βουνοκορφές τίς ἀμέτρητες, ἀπαραίτητο συνθετικό τῆς μαγικῆς εἰκόνας, πού παρουσιάζεται, αὐτή τήν περίοδο στήν περιοχή, ὅταν πλησιάζουν τά Νικολο-Βάρβαρα. Ὁ Χειμῶνας εἶναι πλέον φερμένος κι ἐγκατεστημένος στά μετερίζια του.

Τότε ἐπισπεύδονται καί οἱ τελευταῖες χειμωνιάτικες προετοιμα-

σίες, πού ἀφοροῦν κυρίως τόν χειμωνιάτικο ἐορταστικό διάκοσμο τοῦ κάθε νοικοκυριοῦ, τίς ἐνδυμασίες τῶν ἀνθρώπων, τίς ἐορταστικές προετοιμασίες καί παραδέ, τά ἐθιμικά δρώμενα τοῦ Δωδεκαημέρου - Χριστούγεννα, Ἀγίου Βασιλείου, Φώτων - μέ τό γενικό ξεσήκωμα τῶν χωριανῶν καί τά... γλυκίσματα τοῦ μπακλαβᾶ, τοῦ ραβανιοῦ, τοῦ χαλβᾶ, (τοῦ κουταλιοῦ), τῆς τηγανίτας καί τῆς λουκουμάδας...

* * *

Τό κουδούνι τοῦ τηλεφώνου χτύπησε πολλές φορές, μέχρις ὅτου ἡ κυρά-Γιάνναινα, ἡ ἐκκλησάρισσα τοῦ μικροῦ χωριοῦ μας, ἀποτελειώσει τό στρώσιμο τῆς λαχανόπιττας, πλύνει μέ χλιαρό νερό τά χέρια της, τά σκουπίσει βιαστικά μέ τήν ποδιά της καί κινηθεῖ γρήγρα, ὥς τό διπλανό δωμάτιο, νά προλάβει τό τηλέφωνο, πού ἐξακολουθοῦσε νά καλεῖ:

– Ντρίν, ν, ν, ν! Ντρίν, ν, ν, ν! Ντρίν, ντρίν!... Ντρίν, ντρίν!...

Δέκα τά βήματα μέχρι τό διπλανό δωμάτιο, ὅπου τό τηλέφωνο, ἀκουμπισμένο στό μικρό τραπεζάκι, μεταβίβαζε πληροφορίες, ὥς τήν πίσω, λέει, μεριά τῆς γῆς ψηλά στά αἰθέρια καί βαθεῖα στή σκοτεινή ἄβυσσο κι ἐκατοντάδες οἱ κρυφές... Ρώτησες, γιά τό ποιός νᾶναι, τί νά θέλει, τί θά μαθευτεῖ - κακό γιά κακό, ποιός ξέρει; -, πηγαινοέρχονταν ἀστράφτοντας στό νοῦ τῆς γερόντισσας μέ τά κωσιανάτα γέρα...

Ἐπιασε τ' ἀκουστικό καί τῷβαλε κάτω ἀπ' τή σφιχτά δεμένη σκέπη της καί πάν' ἀπ' τό δεξί της αὐτί.

– Ἐμπρός! Ποιός εἶναι;

– Τί κάν'ς, κυρά-Γιάνναινα; Ἐγώ, ὁ παπα-Γιώργς εἶμαι...

– Μπά! Παπά μ'... Εἶστε καλά;

– Καλά, καλά! Πές στό νοικοκύρη'ς, μεθαύριο Παρασκευή, θά λειτουργήσουμε αὐτοῦ... Τς ἄλλες μέρες, θά πάω σ' ἄλλα χωριά καί τά Χριστούγεννα θᾶμαι πάλι αὐτοῦ... Κατάλαβες;...

– Χαμογλήουρα, παπά μ', νά ζμώσουμε γιά τά Χστούγεννα, καμιά λειτουργιά, νά εἰποῦμι...

– Τό ξέρω. Θά φέρω γώ καί μή στενοχωριέσαι... Γεῖα σ'...

– Γεῖα σ'...

Κατά τό μεσημέρι, ἀκούστηκαν στό πλακόστρωτο τῆς αὐλῆς, οἱ χαρακτηριστικοί ἤχοι πετάλων. Ἐπέστρεψε κι ὁ νοικοκύρης ἀπ' τό κτῆμα στοῦ «Ἀράπη τό Μνήμα». Ξεπέξεψε ἀπ' τή φοράδα, τήν ἔδεσε στό σταῦλο κι ἔρριξε στό παχνί της σανό. Ἐδεσε καί τό Βέλ-

λιο, τό κυνηγόσκυλό του, στόν ἄλυσσο, πῆρε, ἀπ' τό κρεμασμένο στό ὑπόστεγο καλάθι, ἓνα σουμῶνι - τό κομμάτι τοῦ φωμιοῦ τό ζυμωμένου καί ψημένο εἰδικά γιά τό σκύλο -, καί τοῦδωσε, μαζί μ' ἓνα χάδι, τήν ἀνταμοιβή γιά τήν ἀεικίνητη ἀλλά πιστή παρέα τοῦ πρωῒ-νοῦ.

* * *

Τήν ὥρα, πού ἡ λαχανόπιττα τῆς κυρά-Γιάνναινας, ζεστή, μοσχομύριστη, λαχταριστή, χωρισμένη σέ φυλλιά μπακλαβαδωτά, προσφερόταν στό μεσημεριάτικο τραπέζι, μεταβιβαζόταν καί ἡ παραγγελία τοῦ παπᾶ.

— Μεθαύριο Παρασκευή, εἴκοσι, λέει, τοῦ μῆνα, παραγγέλνει ὁ παπάς, θ' ἀρχίσουν οἱ Χριστουγεννιάτικες λειτουργίες...

— Καλῶς νᾶρθει! Θά τᾶχω ὅλα ἔτοιμα, νοικοκυρά. Ὅπως ἐμεῖς, ἐξήγησε, ἐτοιμάζουμε τό σπίτι μας γιά τίς γιορτές τῶν Χριστουγέννων, ἐτοιμάζεται καί ἡ ἐκκλησία, μέ τό δικό της τρόπο, γιά τό Μυστήριο τῆς Γέννησης.

Ὁ κύρ-Γιάννης, ὁ ἐπί σαράντα κι ἀκόμα χρόνια ἐκκλησιαστικός τοῦ χωριοῦ του, πού δέν παρέλειπε ποτέ, νά ὑπηρετεῖ τόν Ἅγιο, ἦταν, ἔλεγαν, καλός γνώστης τοῦ «Τυπικοῦ» τῆς Ἐκκλησίας. Ὅργανωτής κι ἐκφραστής, ἀλλά καί πρακτικός ἐφαρμοστής τῶν θρησκευτικῶν ἐθίμων τοῦ μικροῦ χωριοῦ του, ἄμισθος ὑπηρέτης καί παραδέ φάλτης τῶν ἐκκλησιῶν τῆς ἐνορίας τοῦ χωριοῦ του, φαίνεται πῶς γνώριζε καλά τίς προεόρτιες ἐκκλησιαστικές, θρησκευτικές ἐκδηλώσεις.

* * *

Πρίν ἀπ' τό χάραμα τῆς Παρασκευῆς, ὁ παλαβο-Νάκος ὁ μεγάλος, ὁ ὑπερήφανος χιλιοπλουμισμένος πετεινός τῆς κυρά-Βασίλεινας - πού θάλεγε πολλά τραγούδια σέ πιθανό τραπέζι τῆς τάβλας - ξύπνησε, μέ τά δυνατά καί παραπεταμένα Κικιρίκιο του, ὁλόκληρη τή γειτονιά καί φυσικά τό γνοιασμένο ἐκκλησιαστικό.

Ὁ κυρ-Γιάννης πλύθηκε, ντύθηκε, βγῆκε ἀθόρυβα, μέ τόν ὄρθρο, «Ἄμα τῇ ἔφ», πού λένε, στό κεφαλόσκαλο. Ἔκαμε τό σταυρό του καί κατέβηκε στήν πλακόστρωτη αὐλή του, τή φωτιζόμενη ἀπ' τό φεγγαρόφωτο, σάν ἓνας ἀργοκίνητος, σκοῦρος μπόγος, ἄορατος ὁ ἴδιος κάτω ἀπ' τό δερμάτινο καπέλλο του, τό τραβηγμένο καί κατεβασμένο, ὡς κάτω στ' αὐτιά καί σφιχτοδεμένο μέ τήν πλατειά του κορδέλλα, κάτω ἀπ' τό πηγούνι, περιτυλιγμένος στό χονδρό καί μακρύ, ὡς τά σφυρά, παλτώ του, μέ τά χέρια του χωμέ-

να στίς τσέπες.

Τό δρόμο του πρὸς τὴν ἐκκλησία, τὴ διαγραφόμενη τροχιά τῆς κίνησής του ὑποσημείωναν οἱ ἡχηρές, βαρειές μπότες του καὶ ἡ πυκνὴ ἀχνάδα, ἡ καμινάδα τῆς ἀναπνοῆς του. Ὁ ξάστερος, ἀστροφώτιστος καὶ φεγγαρόλουστος οὐρανὸς ἔδινε ἐξαιρετικὴ δριμύτητα στὸν κατεφυγμένο κατεβατό, πού διαπερνοῦσε ὅλο τὸ χωριὸ κι ἀνάγκαζε τὸν κυρ-Γιάννη νὰ ἐπιταχύνει τίς κινήσεις του καὶ νὰ ζωηρεύει τὸ ρυθμὸ τους...

Τὰ φωτισμένα παράθυρα τῆς ἐκκλησίας, ἔδειξαν κάποια στιγμή, ὅτι ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἄνθρωπος τοῦ χωριοῦ ἦταν μέσα στό ναό κι εἶχε ἀρχίσει τὰ ἔργα του: Ἄναψε πρῶτα τὰ φῶτα. Ἐβαλε ὕστερα σέ λειτουργία τ' ἀερόθερμα. Ἄναψε τὰ καντήλια. Τακτοποίησε ὅλα τὰ χρειαζόμενα τοῦ Ἱεροῦ: Νερό, Ζέον, Ἀνάμμα, Πρόσφορο, Λιβάνι, Καρβουνάκια, Θυμιατό, Λαμπάδες, Δίσκο, Μαχαίρι, Ἀναπτῆρα.

Ἐνίσχυσε μέ κεριὰ καὶ λαμπάδες τὸ παγκάρι. Στοίχισε καὶ ζύγισε τὰ καθίσματα... Ἄναψε ὕστερα κερὶ στὸν Ἅγιο, ἀσπάστηκε τὴν εἰκόνα του καὶ πῆγε στό ἀναλόγιο. Ἀναζήτησε στὴν κρύπτη τὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία, ἀπ' ὅπου θὰ διάβαζε τὰ ἱερά γράμματα: Τό Τυπικό, τὸ Μηναῖο, τοῦ Δεκεμβρίου, τὸ Ὡρολόγιο, τὸν Ἀπόστολο, τὸ Ψαλτήρι, τὸ Ἐγκόλπιο τοῦ Ἀναγνώστη, τὴν Ὀκτώηχο.

Μέ ὁδηγὸ τὸ «Τυπικό», βρῆκε κι ἄνοιξε τίς σελίδες, πού ἀφοροῦσαν κι ἀναφέρονταν στὰ ψαλλόμενα τῆς 20ῆς Δεκεμβρίου.

Χθὲς βράδυ, ὅταν χτύπησε τὴν καμπάνα, νὰ πληροφορηθοῦν οἱ χριστιανοὶ γιὰ τὸν αὐριανὸ ἐρχομὸ τοῦ παπᾶ, εἶχε μόνος του διαβάσει μεγαλόφωνα: «Προεορτάσωμεν λαοί, Χριστοῦ τὰ γενέθλια· καὶ ἐπάραντες τὸν νοῦν, ἐπὶ τὴν Βηθλεέμ ἀναχθῶμεν, τῇ διανοίᾳ, καὶ κατίδωμεν τὴν Παρθένον, τοὺς ψυχικοὺς λογισμοὺς, ἐπειγομένην τίκτειν ἐν Σπηλαίῳ... καὶ κατίδωμεν τὸ ἐν Σπηλαίῳ μέγα μυστήριον· ἡνοικταὶ γάρ ἡ Ἐδέμ, ἐκ Παρθένου ἀγνῆς Θεοῦ προερχομένου, ὑπάρχοντος τελείου τοῦ αὐτοῦ, ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι· ...ἄκουσον οὐρανέ, καὶ ἐνοτίζου ἡ γῆ: ...Βηθλεέμ εὐτρεπίζου, ἄνοιγε πύλην ἡ Ἐδέμ· ὅτι ὁ ὢν, γίνεται ὁ οὐκ ἦν...». Ἀθάνατη Ἑλληνικὴ ὕμνογραφία, συλλογιζόταν...

Καὶ εἶχε κλείσει τὴν ἀκολουθία τοῦ Ἑσπερινοῦ μέ τὸ ωραιότατο, τὸ θεσπέσιο ἐκεῖνο Ἀπολυτίκιο, πού περιέχει ὁλόκληρη τὴν ἔννοια τῶν προεορτίων ἐνεργειῶν καὶ ὕμνων: «Ἐτοιμάζου Βηθλεέμ· ἡνοικταὶ πᾶσιν ἡ Ἐδέμ. Εὐτρεπίζου Ἐφραθᾶ, ὅτι τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, ἐν τῷ Σπηλαίῳ ἐξήνθησεν ἐκ τῆς Παρθένου. Παράδεισος καὶ

γάρ, ἡ ἐκεῖνης γαστήρ, ἐδείχθη νοητός, ἐν ᾧ τό θεῖον φυτόν· ἐξ οὗ φαγόντες ζήσωμεν, οὐχί δέ ὡς ὁ Ἀδάμ τεθνηξόμεθα. Χριστός γεννᾶται τήν πρὶν πεσοῦσαν ἀναστῆσον εἰκόνα»...

* * *

Τοποθετήθηκαν τ' ἀναγνώσματα στά πτερύγια τοῦ ἀναλογίου. Κάποτε ἀκουστήκε καί ἡ καμπάνα τοῦ Ὁρθρου, μήνυμα, πῶς ὁ παπα-Γιώργης ἦταν στήν ἐκκλησία καί σύνθημα, νά σταλοῦν στό ναό τά πρόσφορα καί τ' ἀνάμματα.

Ὁ μπάρμπα-Γιάννης ἀργοδιάβαζε τόν προεόρτιο κανόνα: «Ἀρξόμεθα σήμερον προερτάζειν, Χριστοῦ τήν Γέννησιν, τοῦ τεχθέντος σώματι, ἐκ τῆς Παρθένου Μητρός, ἐν τῷ Σπηλαίῳ Βηθλεέμ, δι' εὐσπλαχνίαν πολλήν...».

Ἀπό τῆ δεύτερη καμπάνα οἱ πιστοί εἶχαν γεμίσει τό ναό τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονα. Ἀπόλυτη ἡ ἡσυχία. Μόνο παπάς ἀκουγόταν καί ψάλτης, πού τόνιζε ἀργά: «Πιστοί τά προεόρτια, τῶν Γενεθλίων ἄσματα, νῦν προηγήσωμεν πίστει...». «...Οἱ Μάγοι πορεύεσθε, ἰδεῖν τήν σωτηρίαν, ἐν φάτνῃ σπαργανούμενον, ὃν Ἀστὴρ ἐμήνυσεν, ἐπάνω τοῦ Σπηλαίου, ζωοδότην Κύριον...».

– Ἦρθα, εἶπε στό τέλος ὁ παπάς, ἀπευθυνόμενος πρὸς τό ἐκκλησίασμα, γιά νά καταλάβουμε, σά Χριστιανοί, ὅτι πλησιάζουν τά Χριστουγέννα καί πρέπει - σωματικά καί ψυχικά - ἔτοιμοι νά τά γιορτάσουμε. Γι' αὐτό, ὅποιος κρατάει, ὅπως νηστεύει καί θέλει, μπορεῖ καί τώρα νά κοινωνήσῃ...

* * *

Ἡ Προεόρτια τῶν Χριστουγέννων μυσταγωγία, μέ τά ὠραία καί γεμάτα νόημα τροπάρια καί τούς ὕμνους τῆς, εἶχε τελειώσει, ἀφοῦ πρῶτα εἶχε, λέει, ἐπιτελέσει τό ἔργο τῆς, εἶχε πετύχει τήν ψυχική ἀναγέννηση, τήν ἀνάταση τῶν πιστῶν, πού, τώρα πιά, μέ ἄλλη διάθεση, μέ ἄλλη ἀποψη, μέ περισσὴ χαρά καί γλυκεῖα προσμονή, σκέφτονταν ἀπὸ τώρα τό θαῦμα τῆς νύχτας τῶν Χριστουγέννων. Κι ἀκόμα σκέφτονταν, πόσο ἔπρεπε, νά βιαστοῦν, γιά νά ἐτοιμάσουν ὅλα τά συνακόλουθα τῆς μεγάλης γιορτῆς, κατὰ τίς συνήθειες τοῦ τόπου τους...

Ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων στή Δωρίδα.

Τά πρό αὐτῆς δρώμενα, τά κατὰ τήν ἑορτὴ διαδραματιζόμενα, τά μετὰ τήν ἑορτὴ συμβαίνοντα, ἀλλὰ καί τά «κατόπιν ἑορτῆς» ἀκαίρως συμβαίνοντα καί ἐπιδιωκόμενα.

Ποιά εἶναι τὰ ὠραιότερα, τὰ οὐσιαστικότερα, τὰ ἀπό τούς πολ-
λούς γλυκά προσδοκώμενα, σέ κάθε ἀναφορά στή χρονιάρια μέρα
τῶν Χριστουγέννων;

Ἀσφαλῶς ἐκεῖνα τῆς Μεγάλης Γιορτῆς, πού σέ κάθε γωνιά τῆς
Δωρικῆς γῆς, τῶν βουνῶν καί τῶν λόγγων, τοῦ κάμπου, τῆς παρα-
λιακῆς χώρας καί τοῦ νησιοῦ, ἔχουν τή δική τους, τήν ιδιαίτερη χά-
ρη κι ὁμορφιά, ἀλλά, μήπως δέ συνθέτουν τήν ὠραία καί νοσταλγι-
κή εἰκόνα τῆς τῶν «Προεόρτια» καί τῶν «Μεθεόρτια»;...

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙ

Τοῦ κ. Δημ. Κ. Κουτσολέλου
Ἐπίτιμου Ἐπόπτη Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως

*«Χριστούγεννα! Περίχαρα ἡ καμπάνα κράζει κι ἡ Μάνα τό παιδί
καί τό παιδί “Χριστούγεννα” στή Μάνα κι ὁ κόσμος ὅλος τραγουδεῖ».*

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Σ' ὅλων τίς καρδιές, ἡ νοσταλγία, δειλὴ Ἑστιάδα, συντηρεῖ, στή διαδρομὴ τοῦ χρόνου, τό θεῖο καί αἰώνιο Φῶς τῆς Γεννήσεως, ὅπως τό ἀναψε μπροστά μας ἡ πρώτη ἀπλοϊκὴ ἀφήγηση τοῦ ὑπέροχου θαύματος, πού ἔγινε, πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια, σέ μιά ταπεινὴ Φάτνη, κάτω ἀπ' τὴ φωτοβολία ἐνός Θεοῦ Ἄστρου.

Ἡ Γέννηση τοῦ Θεανθρώπου ἐχάραξε τὸν πραγματικὸ προορισμό τῆς ἐπίγειας ζωῆς μας καί ἄλλαξε τὴν πορεία τῆς ἀνθρώπινης Ἱστορίας. Σημαίνει τὴν ἀρχὴ μιᾶς νέας ζωῆς καί ἐνός καινούργιου κόσμου, πού δημιουργεῖται ζωντανός καί ὁμορφος, ἡθικός καί ἰδανικός, αἰώνιος καί ἀφθαρτος. Ἡ χιονισμένη νύχτα καί τὰ μαυριδερά ἔλατα, ἡ ἱερὴ Φάτνη καί τό λαμπρό Ἄστρο, τό Θεῖο Βρέφος, οἱ πιστοὶ ποιμένες καί οἱ εὐλαβικοὶ Μάγοι ζωντανεύουν μέσα μας ὁλόκληρο τό πανάχραντο μυστήριο τοῦ Χριστιανισμοῦ.

* * *

Τό ὑπέρλαμπρο καί μεγάλο χριστιανικὸ γεγονὸς ἐμπνέει ὅλους τοὺς λόγους. Ἡ χριστιανικὴ φιλολογία εἶναι, κυρίως, φιλολογία γιὰ τό παιδί. Ντύνεται μιά ἀστραφτερὴ λαμπρότητα, γιὰ νά προσφέρει τὰ ὠραῖα ἑορταστικά της δῶρα καί νά τονίσει τὴ μεγάλη Μέρα, τὴ γιορτὴ τῆς καρδιᾶς μας. Ἐμπνέεται ἀπ' τό παιδί καί τό παιδί, ἰδιαιτέρως, συγκινεῖ. Ἐξυμνεῖ τὴ χρυσὴ παιδικὴ ἡλικία, μέ τίς ὀπτασίες καί τίς προσδοκίες, τίς συγκινήσεις καί τὰ ψυχικά της φτερουγίσματα. Τό Θεῖο Βρέφος τῆς Βηθλεέμ φέρνει στὸν κόσμον τὴν ἐλπίδα καί τὴν ἀπολύτρωση. Μέσα στὴν ἀντάρρα καί στὴ σκοτεινιά, γεννιέται ὁ τρυφερός Κρίνος. Συγκινεῖ κάθε ἀνθρώπινη ψυχὴ, πού, κουρασμένη, στρέφεται στοῦ Θεοῦ Σπῆλαιο, ὅπου ἄστραψε τό προαιώνιο Φῶς.

Καί τό παιδί, τό κάθε παιδί, συγκινεῖται ἀπ' τή Γέννηση, γιατί βρίσκεται πιό κοντά στό μυστήριό της. Γι' αὐτό, ὅλα τά ὠραῖα λογοτεχνήματα τῶν ἡμερῶν αὐτῶν δονοῦν. Πραγματικά, τήν ψυχή τοῦ παιδιοῦ, πού ἀποτελεῖ τή μελλοντική ἀναδημιουργία. Ἐνα Θεῖο Παιδί γεννιέται, μέσα στή χιονισμένη νύχτα, γιά νά ὁδηγήσει τήν ἀνθρωπότητα στό δρόμο τοῦ ἠθικοῦ μεγαλείου καί τῆς αἰώνιας νίκης, στήν ὁλόλαμπρη μέρα τῆς χαρᾶς καί τοῦ θεῖου χριστιανικοῦ πνεύματος. Εἶναι μιὰ νέα δύναμη ζωῆς, πού συνεχίζει τήν αἰώνια πάλη μέ τή φθορά καί τό θάνατο, μέ τήν ἁμαρτία καί τό γερασμένο κόσμο.

Ὅσο περνοῦν τά χρόνια, τόσο οἱ δοκιμασίες τοῦ ἀνθρώπινου Γένους συνδέουν στενότερα μέ τή Θρησκεία, που εὐαγγελίστηκε τό Βρέφος τῆς Βηθλεέμ καί μέ ἀνέκφραστη καλωσύνη μάς καλεῖ κοντά Του. Δέν εἶναι ἀρκετή ἡ κατοχή τῆς ἀνθρώπινης γνώσεως. Πέρ' ἀπ' αὐτή, χρειάζεται ἡ ἀληθινή ἀγάπη, πού στηρίζεται στήν πίστη καί ὁδηγεῖ στή δημιουργία.

* * *

Πέρ' ἀπ' τοὺς Ἀγγέλους, τοὺς ποιμένες καί τοὺς Μάγους, διακρίνουμε τό θεῖο σύμβολο τῆς Μάνας καί τοῦ Παιδιοῦ, στό ὁποῖο ὀφείλουμε νά προσαρμόσουμε τίς βουλήσεις μας καί τίς πράξεις μας, σύμφωνα μέ τοὺς στίχους τοῦ ποιητῆ μας:

«Ὁ ἀγνός καί ὁ δίκαιος δέν πεθαίνει,

ἄς εἶναι ἀδύνατος καί ταπεινός».

Αὐτό τό ἱερό σύμβολο φέρνει στόν κόσμο τή στοργή καί τήν εὐτυχία, συγκλονίζει ὅλη τή ζωή μας καί ἀποτελεῖ τό ἰδανικό μας, ἐνῶ ἀναπολοῦμε τή «γεμάτη θαύματα καί σπαρμένη μάγια νύχτα» καί τά μάτια μας εἶναι προσηλωμένα στόν οὐρανό.

Μέσα στή σιγαλιά τῆς θείας νύχτας, γυρίζοντας στά παιδικά μας χρόνια καί δακρύζοντας ἀπό ἱερή συγκίνηση, ἀποθέτουμε στά πόδια τοῦ «νέου παιδιοῦ» τῆς ψυχῆς μας τά μύρα: τήν πίστη καί τήν ἐλπίδα, τήν ἀνάταση καί τήν ἀπολύτρωση. Ἐπιτακτική εἶναι ἡ ἐκπλήρωση τοῦ χρέους μας στό ἀγνό Ἑλληνόπουλο, σκύβοντας ἐπάνω του καί θαυμάζοντας τό μεγαλεῖο του, κατά τήν προσταγή τοῦ μεγάλου Pestalozzi:

«Στά χέρια τοῦ παιδιοῦ εἶναι ἡ μοίρα τῆς ἀνθρωπότητας. Αὐτά τά χέρια πρέπει νά τά κάνουμε ἰσχυρά, γιά ν' ἀγωνισθοῦν καί νά νικήσουν».

ΤΟ ΠΑΝΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΕΜΒΑΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

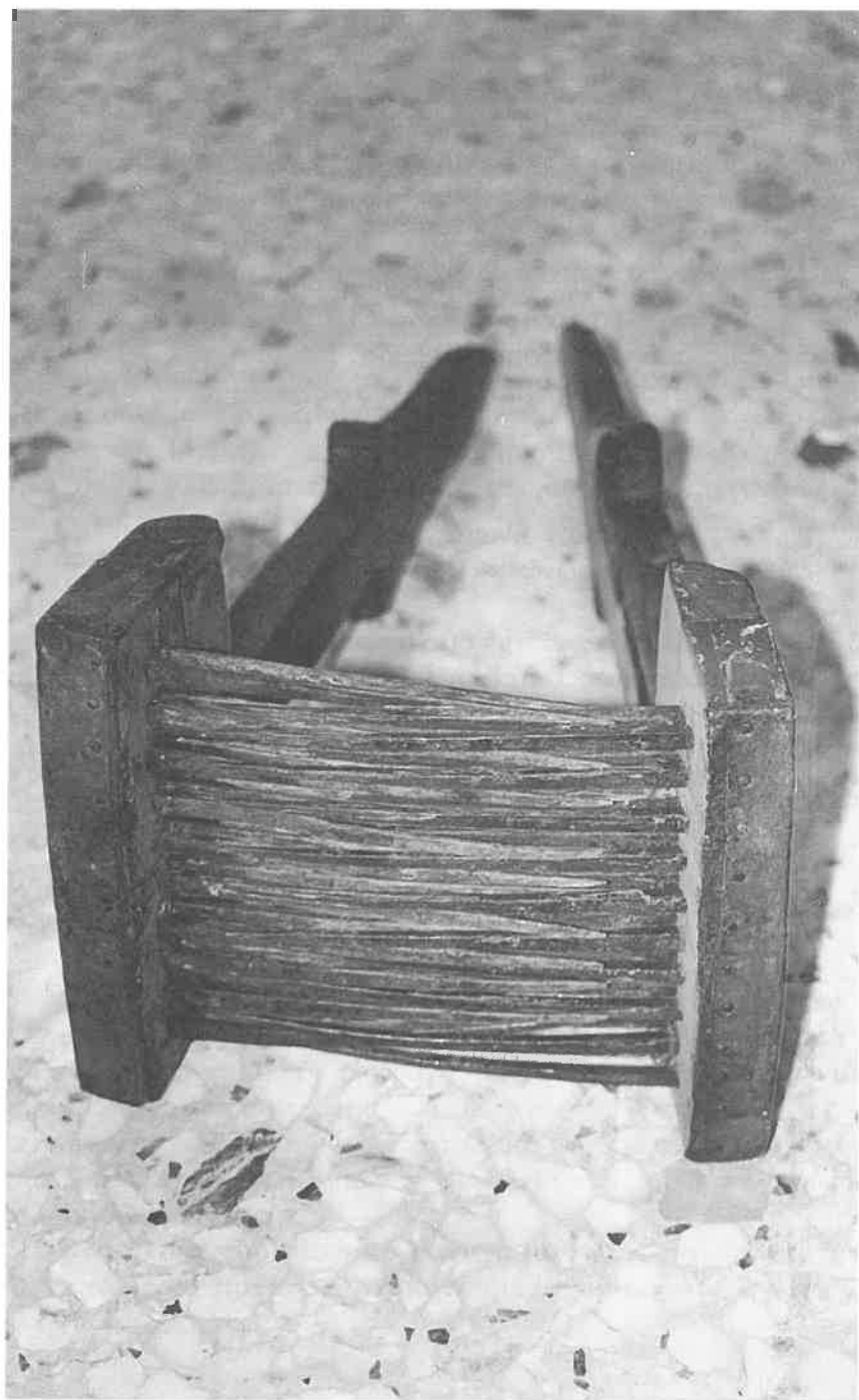
Ὅμπρός! Μὲ ὀρθή, μεσούρανη
τῆς λευτεριᾶς τῇ δάδα
ἀνοίγεις δρόμο, Ἑλλάδα,
στόν Ἄνθρωπο... Ὅ μ π ρ ό ς!

Ὅρμᾶνε πρῶτοι οἱ Ἕλληνες·
κι' ὅλοι οἱ λαοί σιμά Σου,
- μεγάλο τ' ὄνομά Σου! -
βροντοφωνᾶν: «Ὅ μ π ρ ό ς».

Ὅμπρός νά γίνουμε ὁ τρανός
στρατός, πού θά νικήση,
σ' Ἀνατολή καί Δύση,
τό μαῦρο φίδι· ὁ μ π ρ ό ς,

ὁμπρός, κι' ἡ Ἑλλάδα σκώθηκε
καί διασκορπᾶει τά σκότη...
Ἀνάστα ἡ Ἀνθρωπότης
κι' ἀκολουθεῖ τὴν... Ὅ μ π ρ ό ς!

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ

Τουρκολάναρο χειρός (από τη συλλογή Δημητρίου Σανιδά)

ΤΟ ΧΙΛΙΑΣΜΑ

Τοῦ Γιάννη Α. Σαντάρμη

Μαύρη κατσούλα φόρεσαν τὰ σύγνεφα στίς ράχες,
ἄλλα κουρνιαῖσαν στίς πλαγιές κι ἄλλα τό μοχλοβόρι
τά πάει ἐδῶ, τὰ πάει ἐκεῖ κι ὅπου τὰ βαριοσέρνει
χοντρές σταλάζουνε ρονιές, χοντρές ρίχνουνε στάλες,
θολώνουνε τὰ ρέματα καί σέρνουν τὰ ποτάμια,
τ' ἄγρια πουλιά ἀπ' τ' ἀστράμματα κι ἀπ' τίς βροντές σκιαχτήκαν
καί φτερουγᾶν γιά χαμηλά, ξύλα κρατᾶν στό στόμα
καί στίς φωλιές πᾶν τὰ καπριά, μαντεύοντας χειμῶνα,
μπῆκαν τὰ μαυροκούναβα στίς δέντρινες κουφάλες,
τὰ μιλιγκόνια χώθηκαν στίς τρίςβαθές τους τρύπες
κι οἱ βλάχοι τὰ κοπάδια τους στούς κάμπους κατεβάζουν,
νά καλοξεχειμάσουνε, τὰ ζά γιά νά γεννήσουν.
Γιά χειμαδιό κατέβηκε κι ὁ Μπουμπουρής ὁ Νίκος,
κατέβηκε ἀπό τ' Ἄγραφα, πού ξεκαλοκαιριάζει,
στ' ἀπάνεμα Σαρδίνινα, στίς κατοχές τοῦ Βάλτου
κι ἀπόψε ναι οἱ καλύβες τοῦ γιομάτες πέρα ὡς πέρα
ἀπ' τοὺς πολλοὺς του μπιστικούς κι ἀπὸ τοὺς παραγιούς του,
δέκα λυχνάρια φέγγουνε τίς δέκα τίς καλύβες,
κεφάλια πρόβατα ἑκατό χωράει κάθε καλύβα.
Κάθε τοῦ μάντρα ἔχει φωτιά, κάθε στάνη καπνίζει.
Κι ὁ τσέλιγκας ἀπὸ μαντρί σ' ἄλλο μαντρί γυρνάει,
μέ τὴ μακριά του σάρικα, στό χέρι μέ τὴν γκλίτσα
καί μ' ἓνα τσοπανόσκυλο πού τὸν ἀκολουθαίει.
Στὴ Βίγλα πάει πού τὴν κοπή βοσκάει ὁ Φῶτης Ζιώγας,
στά βοσκοτόπια ἔρχεται τῆς Γρούσπας πού ναι ὁ Θύμιος,
τραβάει στό Γιῶργο Μπουρατζά κατὰ τό Μαρανέλι,
στόν Παῦλο τό Σβερώνη ἄλλοῦ, στόν Κώστα Σακαρίκα

* Ἀπ' τὴν ἀνέκδοτη ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ Γιάννη Α. Σαντάρμη: «Γκλίτσα καί Φλογέρα».

κι ὅλους ἀράδα τούς περνᾷ κι ἀράδα ὅλους τους παίρνει
 κι ὅπου φτάνει, τοῦ κρένουνε κι ὅπου μπαίνει, τοῦ λένε.
 - Καλῶς τόν ἀρχιτσέλιγκα, καλῶς τό μέγα βλάχο.
 - Γειά καί χαρά σας, μπιστικοί κι ἐσεῖς οἱ ψυχογιοί μου.
 - Μέ τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ καί μέ τή δύναμή Του,
 ἀπόψε, γερό - τσέλιγκα, τά ζά θέ νά χιλιάσεις,
 τί ὡς τό στερνό τ' ἀβάσκαγα κοιλιάρικα εἶναι ὅλα.
 - Καί φέτο, ἄν θέλει ὁ Ὑψιστος, θά τά χιλιάσω, ἀλήθεια.
 Μόν πές τέ μου, μωρέ παιδιά, πῶς πάει ἡ γέννα ἀπόψε;
 - Εἶν' ἡ χρονιά φέτο καλή, καιρούσιχος ὁ γέννος.
 Καί παρεκεί οἱ τσοπάνηδες σ' ἄλλα μαντριά τοῦ κρένουν.
 - Ἀφέντη, ξεγεννήσαμε ἀρνιά ἐμεῖς καί κατσίκια,
 μά ἐδῶ, τί θάμα πού ναι αὐτό, πού δέ ματάγινε ἄλλο,
 ἀπόψε δέν προφταίνουμε ἀρνιά νά ξεγεννᾶμε,
 μικρά νά ξεγεννᾶμε ἀρνιά, μικρά καί γιδομόσχια.
 Στόν τσάρκο ἐκεῖ τό μεσιανό, στόν ἄλλον παραπέρα,
 στόν ἄλλον, στόν παράδιπλα, πού τέλεψεν ὁ γέννος,
 οἱ μπιστικοί τοῦ δίνουνε τόν πρῶτο - πρῶτο γνῶρο.
 - Τά συχαρίκια, τσέλιγκα, τά συχαρίκια, βλάχο,
 κάθε μπερνάκα ἔκανε δυό, τριπλάρια κάθε ἀρνάδα
 κι ἄλλες πρατίνες τέσσερα καί πέντε ἔχουν γεννήσει
 κι ἄξαιμα ἀπάνω στ' ἄξαιμα κι αὐγάτα στήν αὐγάτα
 τά χίλιασες τά πρόβατα, τά χίλιασες τά γίδια,
 τά χίλιασες, τά μύριασες καί πάλι περισσεύουν!
 - Εὐχαριστῶ, μωρέ παιδιά, γιά τό καλό χαμπέρι,
 νά γίνουν χίλιοι οἱ δρόμοι σας καί μύρια τά καλά σας.
 Ὡς τήν καλύβα τή στερνή κι ἄλλοι βοσκοί τοῦ λένε.
 - Τά συχαρίκια, τσέλιγκα, τά χίλιασες τά ζά σου,
 τά χίλιασες, τά μύριασες καί πάλι περισσεύουν!
 - Εὐχαριστῶ, μωρέ παιδιά, γιά τό καλό χαμπέρι,
 νά γίνουν χίλιοι οἱ δρόμοι σας καί μύρια τά καλά σας.
 - Τάξε μας, γερό - ἀφέντη μας, ἀπόψε χάρισέ μας.
 - Σᾶς τάζω ἀπό μία νιόγεννη τριπλάρια μέ τ' ἀρνιά της,
 τό σερνικό γιά μάρκαλο, τό θηλυκό γιά γέννο
 καί τ' ἄλλο πέρα τή Λαμπρή θρεφτάρι γιά τή σουφλα.
 Κι οἱ μπιστικοί ἀπ' τόν τσέλιγκα τό χάρισμα ὅλοι παίρνουν,
 τό χάρισμα ὅλοι χαίρονται καί μέ χρυσά ὅλοι λόγια

πρῶτα του λέν παινέματα κι ὕστερα εὐχές τοῦ λένε.
- Ἀφέντη, ἐσύ ἔχεις πρόβατα, ἀφέντη, ἐσύ ἔχεις γίδια,
ἀφέντη, ἐσύ ἔχεις καί σκυλιά, ὅπου δέ διαμετριοῦνται,
ἔχεις σαράντα κι ἄλογα, σαράντα πέντε μοῦλες,
ὅπου παγαίνουν κι ἔρχονται, πού κουβαλᾶν καί φέρνουν,
ποῦ κουβαλᾶν τὰ γάλατα, πού φέρνουν τὰ καρδάρια.
Σπολλάτι, τσέλιγκα, τὰ ζά καί πάλι νά σοῦ ἀξαίνουν,
ἐφέτο χίλια τὰ καμες, τοῦ χρόνου δυό χιλιάδες
κι ἀπό τοῦ χρόνου καί σιαμπρός νά τὰ διπλομυριάσεις,
διπλούς νά πάρεις μπιστικούς, μαντρόσκυλα ἄλλα τόσα,
διπλά τὰ βλαχοκόνακα καί τὰ μαντριά νά στήσεις,
διπλές γκλίτσες καί τρίδιπλα νά φκιάσεις τὰ κουδούνια
ὄνομα νά χεις στά χωριά, ξάκουσμα μέσ στίς χῶρες,
νά μελετιέσαι στ' Ἄγραφα, ν' ἀκούγεται στό Βάλτο
καί στό Βελούχι τό ψηλό γιά σένα ὅλο νά λένε.
Τὴν τσάγκρα ἀρπά ὁ ἀρχιτσέλιγκας καί ρίχνει στὸν ἀγέρα,
ποῦ τράνεψε ἡ καλύβα του, πού αὐγάτηνε τό βίος του.
- Δέ χίλιασα τὰ μία βολά, δέ χίλιασα τὰ δυό,
μ' ἐτούτη τώρα τρεῖς βολές ἀπόψε τὰ χιλιάζω,
μέρα χαράζει γιά τὰ ζά, τό χίλιασμα ἂν δέ μάθει,
θά τ' ἀβασκάνει ὁ ντουνιάς, θά τὰ ματιάσει ὁ κόσμος
καί θά στοιχειώσουν καί τό βιός τῆς στάνης μου θά πάει,
γιά τοῦτο ἄς βγοῦν ντιλάληδες ταχιά νά ντιλαλήσουν
πῶς χίλιασα τὰ πρόβατα, πῶς χίλιασα τὰ γίδια,
τὰ ξηνα μέ τὰ νιά τ' ἀρνιά καί μέ τὰ νιά κατσίκια!
Καί τρέχουν οἱ διαλαλητές, σκούζουν τὴ στρούγκα στρούγκα.
- Ἀπόψε ὁ γερό - τσέλιγκας, ὁ Μπουμπουρῆς ὁ Νίκος,
τὰ χίλιασε τὰ πρόβατα, τὰ χίλιασε τὰ γίδια,
τὰ χίλιασε, τὰ μύριασε καί πάλι περισσεύουν,
τὰ ξηνε μέ τὰ νιά τ' ἀρνιά καί μέ τὰ νιά κατσίκια!
Κι ἐκεῖ πού λένε τό καλό, πού κράζουν τό χαμπέρι,
ρίχνουν ἀρμουτία στή σειρά, τουφέκια στήν ἀράδα
καί σέρνει ὁ ἀγέρας τὸν ἀχό, τὰ λόγια ματαλέει.
- Ἀπόψε ὁ γερό - τσέλιγκας, ὁ Μπουμπουρῆς ὁ Νίκος,
τὰ χίλιασε τὰ πρόβατα, τὰ χίλιασε τὰ γίδια,
τὰ χίλιασε, τὰ μύριασε καί πάλι περισσεύουν,
τὰ ξηνε μέ τὰ νιά τ' ἀρνιά καί μέ τὰ νιά κατσίκια!

Γλωσσάρι

- ἀβάσκαγο**, τό = αὐτό πού δέν ἐπηρεάζεται δυσμενῶς μέ τό μάτι.
ἀβασκαίνω = ἐπηρεάζω δυσμενῶς μέ τό μάτι, ματιάζω.
ἄξαιμα, τό = μέγALLOWMA, πολλαπλασιασμός.
ἄξαινω = αὐξαινω, μεγαλώνω, πληθαίνω.
ἄρμούτι, τό = τουφέκι.
αὐγάτα, ἡ = πλήθυνση, αὐξηση, μέγALLOWMA.
Βάλτος, ὁ = ἐπαρχία τῆς Ἀκαρνανίας, πού κατά τήν Τουρκοκρατία ἀποτελοῦσε ὀνομαστό ἄρματωλίκι.
βίος, τό = περιουσία, πλοῦτος.
γιδομόςχι, τό = τό μικρό κατσίκι πού εἶναι ὁ μόσχος τῆς γίδας, ὅπως τό μοσχάρι τῆς ἀγελάδας.
γνώρος, ὁ = γνωριμία, εἶδηση, ἀναγνώριση, σημάδι.
δέντρινη, ἡ = αὐτή πού εἶναι φτιαγμένη ἀπό ξύλο βελανιδιάς, πού λέγεται δέντρο.
καιρούσικος, ὁ = ἡ ταυτόχρονη γέννηση τῶν ἀρνιῶν καί τῶν κασι-
 κιῶν στόν καιρό τους.
καπρί, τό = ἀρσενικό ἀγριογούρουνο.
καρδάρι, τό = μέγALLOWMA μεταλλικό δοχεῖο, χωρητικότητας 25-30 ὀκά-
 δων, μέ καμπυλωτή τή μία πλευρά του καί τήν ἄλλη πλευρά
 κάθετη, ὥστε νά φορτώνεται σέ ζῶο ἀπ' τήν πλευρά αὐτή, στή
 δέ θολωτή στέγη τοῦ σχηματίζεται λαιμός, ὁ ὁποῖος κλείνει μέ
 χωνευτό ἄλυσσοκρατούμενο καπάκι, χρησιμεύει τό σκεῦος αὐτό
 γιά τή μεταφορά τοῦ γάλακτος.
κατοχή, ἡ = χειμαδιό, χαμηλός τόπος.
κατσούλα, ἡ = κουκούλα μάλλινη.
κοπῆ, ἡ = κοπάδι.
μάρκαλος, ὁ = ὁ ὀχία τῶν γιδοπροβάτων.
ματιάζω = ἐπηρεάζω δυσμενῶς μέ τό μάτι, ἀβασκαίνω.
μαυροκούναβο, τό = ὠραῖο ὀρεσίβιο τρωτικό, ἔχει σῶμα ἐπίμηκες,
 κυλινδρικό καί πολύ ἔλαστικό, ἡ οὐρά τοῦ εἶναι μακριά καί θυ-
 σανωτή, τό μαλακό του δέρμα καλύπτεται ἀπό πυκνές τρίχες,
 τό χρῶμα τοῦ εἶναι καστανόμαυρο μ' ἓνα ἄσπρο τρίγωνο στό
 λαιμό καί μέ λευκή κοιλιά, εἶναι σαρκοφάγο, ἔχει αἱμοβόρα
 ἔνστικτα, δεντροκούναβο, ἰκτίδα ἡ δεντρόβια.
μιλιγκόνι, τό = μικρό μυρμήγκι.
μούλα, ἡ = θηλυκό μουλάρι.

μοχλοβόρι, τό = ὁμίχλη μέ βοριά μαζί, ὁμιχλοβόρι.

μπερνάκα, ἡ = θηλυκό ἀρνί ἐνός χρόνου.

μυριάζω = κάνω κάτι δέκα χιλιάδες μονάδες, δημιουργῶ ἄμετρο πλῆθος.

ντιλάλης, ὁ = αὐτός πού διαλαλεῖ μέ δυνατή φωνή, ὁ ιδιωτικός ἢ δημόσιος ἀγγελέας.

ντιλαλῶ = διαλαλῶ μέ δυνατή φωνή, εἶμαι ιδιωτικός ἢ δημόσιος ἀγγελέας.

ξάκουσμα, τό = φήμη, ὄνομα.

παραγιός, ὁ = θετός γιός, ψυχογιός, βοηθός τεχνίτη.

πρατίνα, ἡ = προβατίνα.

προβιά, ἡ = δέρμα ἀκατέργαστο προβάτου.

ρονιά, ἡ = σταγόνα, δάκρυ.

σάρικα, ἡ = κάπα μακριά μέ φλόκους, ὑφασμένη μέ πρόβιο μαλλί, μέ μέση καί δίπλες.

σερνικό, τό = ἀρσενικό, σερκό.

σέρνω (γιά ποτάμια) = φέρνω ἄφθονο καί θολό νερό μ ὀρμητική ροή, κατεβάζω, πλημμυρίζω.

σιαμπρός, ἐπίρρ. = μελλοντικά.

σπολλάτι, τό = εὖγε, εὐχαριστῶ.

στοιχειώνω = κατοικοῦμαι, κατά τή λαϊκή πρόληψη, ἀπό ὑπερφυσικό ὄν, συνήθως κακό.

суχαρίκια, τά = εὐχάριστη εἶδηση, ἀμοιβή πού δίνεται γιά τήν καλή ἀγγελία.

ταχιά, ἐπίρρ. = τήν ἐπόμενη μέρα πολύ πρωί, αὔριο.

τελεύω = φέρνω σέ τέλος κάτι, τελειώνω, ἐξαντλοῦμαι.

τριπλάρα, ἡ = προβατίνα ἢ γίδα πού γεννάει τρίδυμα.

τριπλάρι, τό = τρίδυμο.

τσάγκρα, ἡ = εἶδος κυνηγητικοῦ τουφεκιοῦ μέ μία μόνο καί συνήθως μακριά κάννη.

τσάρκος, ὁ = μικρή ἀχύρινη καλύβα, σκεπαστή, στρογγυλοῦ σχήματος, κολλητή στό γιδομάντρι ἢ προβατομάντρι, πού ἔχει πόρτα καί ἄνοιγμα πρὸς τά μέσα, στό μαντρί, δηλαδή ἐπικοινωνεῖ μέ τό μαντρί, χρησιμεύει δέ γιά τό σταύλισμα τῶν κατσικιῶν καί τῶν ἀρνιῶν.

τσουράπι, τό = κάλτσα μάλλινη, πλεκτή ἢ ὑφαντή, λευκή ἢ πολύχρωμη, ἡ ὁποία στό ἐλαστικό μέρος τῆς κορυφῆς δένεται μέ προσαρτημένο νημάτινο κορδόνι (καλτσοδέτα), περικνημίδα, περιπόδι.

χιλίασμα**, τό = ἡ ὁλοκλήρωση σέ κάτι ἀπό χίλιες μονάδες.
ψυχογιός, = θετός γιός, ὑπηρέτης, δοῦλος.

* * Τό ποιμενικό ἔθιμο τοῦ χιλιάσματος τοῦ κοπαδιοῦ μου τό εἶπε τά Χριστούγεννα τοῦ 1995 ἡ ἐβδομηντάχρονη Ἰουλία (Λούλα) Μάκκα, σύζυγος Παναγιώτη, τό γένος Νίκου Μπουμπουρή, ἀπ' τό Μάραθο (παλιά Μύρση) τῆς Εὐρυτανίας, πού εἶναι τό χωριό τοῦ καπετάνιου Κατσαντώνη, τό ὁποῖο αὐτό ἔθιμο ἔζησε ἡ ἴδια γιά πολλά χρόνια καί τό εἶδε ὑλοποιημένο πολλές φορές, ὅσες φορές χίλιασε τό κοπάδι τοῦ ὁ πατέρας της, Νίκος Μπουμπουρής: « Πολλοί τσοπαναράιοι τῶν Ἀγράφων τῆς Εὐρυτανίας κατέβαιναν τό χειμῶνα μέ τά κοπάδια τους καί ξεχειμώνιαζαν στό Βάλτο. Τά κοπάδια τότε, τό 1900-1950, ἦταν πολλά. Ὁ καθένας τσέλιγκας εἶχε κι ἓνα μεγαλοκόπαδο, συνηθισμένο ἦταν νά εἶχε δυό κοπάδια, τό νά ἀπό πρόβατα καί τ' ἄλλο ἀπό γίδια κι ἐκεῖνα ἀλί χωρισμένα σέ γαλάρια, στέρφα, ζυγούρια, βετούλια κι ἀρνιά καί κατσίκια. Ἄκουγες 500 πράματα ἐδῶ, 600 ἐκεῖ, 800 ἄλλοῦ! Ὁ καθένας μεγάλόβλαχος εἶχε δικούς του μπιστικούς, νά τοῦ βοσκᾶνε τά κοπάδια, εἶχε καί δικά του βοσκοτόπια στά χειμαδιά. Ἀνάμεσα στούς τρανοῦς αὐτοῦς τσελιγκάδες, ἦταν κι ὁ πατέρας μου Νίκος Μπουμπουρής. Ἦταν, πράγματι, ἀρχιτσελιγκας, μέ τ' ὄνομα, εἶχε κοπάδι μέ 1000 κι ἀπάνω πρόβατα, τό δέ ἔτος 1947 εἴχαμε 1400 ζωντανά! Ἐκτός ἀπ' τή φαμελιά του, πού τήν ἀποτελοῦσαμε 6 παιδιά, εἶχε πολλούς ρογιασμένους μπιστικούς, ὅπως τό Θύμιο καί τό Φώτη Ζιώγα, τόν Παῦλο Σβερώνη, τόν Κώστα Σακαρίκα, τό Γιώρο Μπουρατζά - πού ἦταν Τοῦρκος καί τόν βάφτισε χριστιανό δίνοντάς του τ' ὄνομα Γιώργος - καί ἄλλους. Ὅλα αὐτά τά χρόνια, γιά τίς ἀνάγκες τῶν κοπαδιῶν μας, εἴχαμε 40-45 ἄλογα, πού τά βόσκαγε καί τά φύλαγε ὁ Σταῦρος Ζόρτσος. Ἦταν τόσο μέγας τσελιγκας ὁ γονιός μου πού ληστές ὀνομαστοί της περιοχῆς, οἱ Κουμπαῖοι, ἀρπάξανε κάποτε τόν ἀδερφό μου τόν Παναγιώτη καί γιά νά τόν λευτερώσουν τόν ξαγόρασε ὁ πατέρας μου μέ πολλά χρήματα. Τό καλοκαίρι ὁ πατέρας μου ξεκαλοκαίριαζε μέ τά κοπάδια του στήν Ἀπιδιά τοῦ Μάραθου τῶν Ἀγράφων τῆς Εὐρυτανίας καί τό χειμῶνα ἔκανε κατά τόν κάμπο καί ξεχειμάζεε στά Σαρδίνια τοῦ Βάλτου, χωριό κοντά στήν Ἀμφιλοχία, ὅπου τά πιό ὀνομαστά βοσκοτόπια ἦταν τῆς Βίγλας, τῆς Γρούσπας, τοῦ Μαρανελιοῦ κι ἄλλα. Ὅταν ἔφτανε ὁ καιρός τοῦ γέννου στ' ἀρνοκάτσικα, ἀρκετοί τσελιγκάδες χίλιαζαν τά ζωντανά τους! Ὁ πατέρας μου τά χίλιασε τρεῖς φορές! Σά χιλιάζοταν ἓνα κοπάδι, μέ χαρά οἱ τσοπάνηδες λέγανε τά συχαρίκια στόν ἀφέντη τούς τόν τσελιγκα γιά τό χίλιασμα στά πράματά του. Τοῦ εὐχονταν, ἀκόμα, τοῦ χρόνου τέτοιον καιρό, νά διπλασιάσει τό κοπάδι του. Τούς εὐχαριστοῦσε ὁ τσελιγκας καί τούς ἔδινε εὐχές καί πολλές φορές, ἐκτός ἀπ' τ' ἄλλα δῶρα πού στελνε ἄλογα στήν πόλη καί τά φερναν καί τούς τά μοίραζε, τούς χάριζε ἀπό μία προβατίνα μέ τ' ἀρνί της ἢ μία γίδα μέ τό μικρό της. Τήν ἄλλη μέρα, ἂν ἡ χιλιάδα μέ τό γέννο ἀποσωνόταν βράδι, ἔστελνε ὁ βλάχος ἀνθρώπους νά περιτρέξουν τά βλάχικα κονάκια καί νά φωνάξουν στά σοκάκια, ἀναγγέλοντας στόν κόσμο ὅτι αὐτός φέτο χίλιασε τό κοπάδι του!

Σάν ξημέρωνε, θυμᾶμαι, στίς καλύβες μας, γύρναγαν οἱ ντιλάληδες τοῦ πατέ-
ρα μου ἀπό στάνη σέ στάνη καί χουγιάζανε τρανά - τρανά.

- 'Ο Μπουμπουρῆς ὁ Νίκος χίλιασε ἀπόψε τό κοπάδι του καί τοῦ περίσσε-
ψαν κιόλας ζᾶ!

Τά ντιλάλαγαν στὸν κόσμο τά ζωντανά πού χίλιαζαν, κι ἄς ἦταν αὐτά
παραπάνω ἀπὸ 1000 κεφάλια, πρίν τό γέννο, γιὰ νά μὴ στοιχειώσουν».

Σχετικά μέ τό πιό πάνω ἔθιμο τῶν ποιμένων τῆς Ρούμελης, καί ὁ λα-
ογράφος Δημήτριος Λουκόπουλος γράφει: «Δέν ἀφήνει ὁ τσοπάνης νά χιλιά-
σουν τά πράματα στό κοπάδι του. Σφάζει ἓνα, δυό, μὴν τύχει καί πατήσουν
στή χιλιάδα, καί τότε χάνεται τό βιό. Ἔτσι θέλουν νά ποῦν. Στά παλιά τά
χρόνια ὅμως τά φηναν καί χίλιαζαν, ἀλλὰ τά ντιλάλαγαν. Ἔβαναν καί φώνα-
ζε ἓνας στή μέση στό χωριό, στό μεσοχώρι πού λένε, κι ἔλεγε: 'Ο δείνας τά χί-
λιασε! Ἔτσι ἔκοβαν τή βοή τοῦ κόσμου καί τό βιό δέν πάθαινε τίποτα». 'Ο
ἴδιος λαογράφος, γιὰ τό αὐτό θέμα, κατέγραψε τὴν ἀκόλουθη πληροφορία
ἀπὸ τὴ γριά Χιόνου ἀπ' τό Μπερίκο: «Ἄμα χιλιάζουν τά πράματα, τά ντι-
λαλᾶν, γιατί δέν κάνει. Ψοφᾶν, ἄμα δέν τά ντιλαλήσουν».

**Ἕνα Μουσεῖο στήν Φωκίδα
ἀπό τήν «βασίλισσα ὅλων τῶν δέντρων»,
τήν ἐλιά**

*Τῆς Εὐῆς Μαργαρίτη
Ἀρχαιολόγου - Ἀρχαιοβοτανολόγου
Πανεπιστημίου Cambridge, Ἀγγλίας*

Ἡ πολιτιστική καί οἰκονομική σημασία τοῦ ἐλαιόδεντρου καί τῶν προϊόντων του στήν Ἑλλάδα γενικότερα καί στήν Φωκίδα εἰδικότερα εἶναι ἀδιαμφισβήτητη καί αὐτονόητη.

Οἱ ἐλαιῶνες ἀποτελοῦν τό κύριο χαρακτηριστικό τοῦ ἐλληνικοῦ τοπίου πού σταδιακά ἀλλάζει καί οἱ μορφές τοῦ παραδοσιακοῦ τρόπου ζωῆς ἐκτοπίζονται καθημερινά.

Μέσα ἀπό τήν σχέση τοῦ γεωργοῦ μέ τόν ἐλαιῶνα διαμορφώθηκε στήν ροή τῶν αἰώνων ἡ ἰδιαιτερότητα μιᾶς ξεχωριστῆς ζωῆς μέ συγκεκριμένη οἰκονομία καί διαμορφωμένα ἥθη, ἔθιμα, τέχνη καί παραδόσεις, καί τήν ἰδιομορφία τῆς φυσιογνωμίας της τήν ἀναγνωρίζουμε ὅλοι στήν Φωκίδα. Ἡ ἐμμονή σέ πατροπαράδοτες μορφές διατήρησε ἔτσι στό σήμερα στοιχεῖα πού συνέθεταν τό ἀνθρώπινο χθές καί τούς τρόπους καλλιέργειας πού ἀποτελοῦν μάρτυρες μιᾶς ἀδέσποτης συνέχειας, πού οἱ ρίζες της χάνονται στά βάθη τοῦ χρόνου.

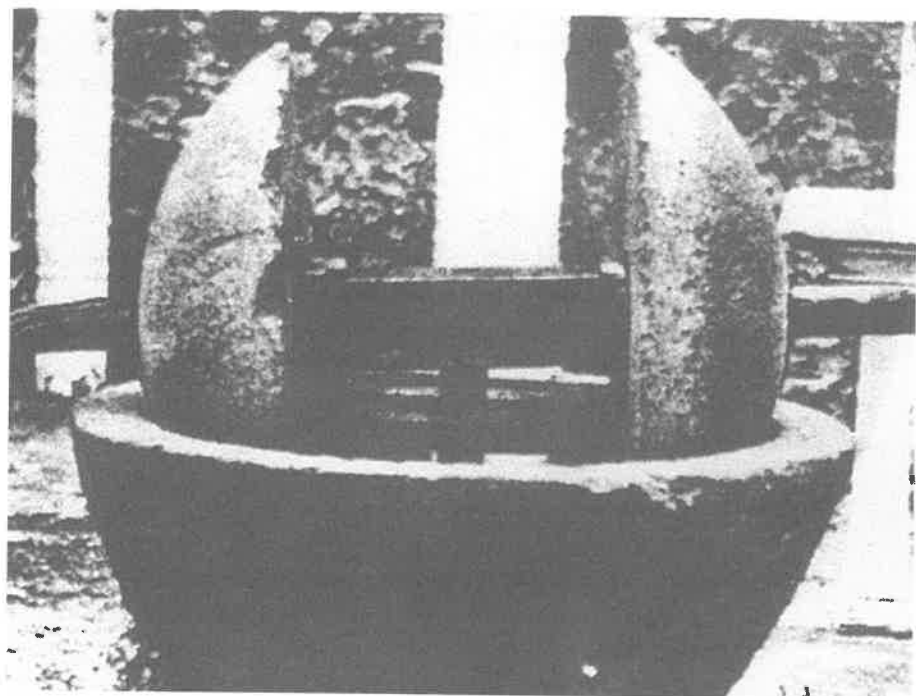
Καί αὐτό φαίνεται στά μέρη μας μέ τά ἐγκαταλελειμένα παραδοσιακά λιотρίβια στήν Τολοφώνα (εἰκ. 1) καί στήν Ἀμφισσα, πού κάποτε ἀποτελοῦσαν μεμονωμένες οἰκονομικές ὀντότητες, καί ἀπό τά καταστρεμμένα καί παρατημένα «μάρμαρα» στή Δεσφίνα καί ἄλλοι. Καί πόσα ἄλλα ἐργαλεῖα, κάδες, παλιοί διαλογεῖς, ἀχρησιμοποίητα γιά πολλά χρόνια πιθάρια μέ φανερά ἀκόμη τά ἀπομεινάρια τοῦ λαδιοῦ καί ἄλλος ἐξοπλισμός ἔχει ξεχαστεῖ στίς ἀποθήκες τῶν σπιτιῶν. Μέ ποιό τρόπο θά σωθεῖ αὐτό τό κομμάτι τοῦ παραδοσιακοῦ πολιτισμοῦ καί τῆς καθημερινῆς ζωῆς τῆς Φωκίδας; Μέ τή δημιουργία ἐνός Μουσείου, ὅπου μέσα ἀπό τά ἐκθέματά του θά φαίνεται ἡ λαογραφική - ἐθνογραφική ἱστορία τοῦ νο-

Εἰκ. 1. Ἐγκαταλελειμένο λιοτρίβι στὴν Τολοφώνα.

μου. Τὰ ἐκθέματα, πού κατὰ τὴν γνώμη μου οἱ κάτοικοι τοῦ νομοῦ εὐχαρίστως θὰ δωρίσουν στοῦ Μουσείου, θὰ συνοδεύονται μέ λεπτομερεῖς περιγραφές, φωτογραφικό ὕλικό καί ἀφηγήσεις διαφόρων κατοίκων γιὰ τὴν καλλιέργεια τῆς ἐλιᾶς καί τίς δυσκολίες τῆς, γιὰ τὴν παραγωγή τοῦ λαδιοῦ. Αὐτὴ ἡ προσέγγιση θὰ ἀποτελεῖ ὁμῶς μόνο ἓνα τμῆμα τοῦ Μουσείου. Μιά ἄλλη, μπορεῖ νὰ ἀφορᾷ ἐκμαγεῖα ἢ φωτογραφίες καί σχέδια ἀρχαιολογικῶν εὐρημάτων πού ἔχουν ἔρθει στοῦ φῶς ἀπὸ διάφορες ἀνασκαφές στὴν Ἑλλάδα καί συνδέονται μέ τὴν καλλιέργεια τῆς ἐλιᾶς καί τὴν παραγωγή τοῦ λαδιοῦ, ἀπὸ τὰ προϊστορικά, κλασσικά καί βυζαντινά χρόνια μέ ἰδιαίτερη ἔμφαση στίς ὁμοιότητες πού διατηροῦνται ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα μέχρι σήμερα (εἰκ. 2 καί 3).

Μποροῦν νὰ προστεθοῦν καί ἄλλα εὐρήματα πού σχετίζονται μέ τὴν ἐλιά. Τὰ ἀπολιθωμένα φύλλα ἐλιᾶς πού προέρχονται ἀπὸ τὴν καλντέρα στὴ Σαντορίνη, χρονολογοῦνται περίπου στὰ 60.000 χρόνια πρὶν ἀπὸ σήμερα καί ἀποτελοῦν τὰ ἀρχαιότερα τῆς Μεσογείου ἢ ἀκόμη τὰ ἰδιογράμματα καί οἱ συλλαβογραφικὲς ἀποδόσεις τῶν λέξεων γιὰ τὴν ἐλιά καί τό λάδι, πού σώζονται στίς πινα-

Εἰκ. 2. Ἀναπαράσταση ἀρχαίου «μύλου» γιά τήν παραγωγή τοῦ λαδιοῦ.
Ἀπό τίς ἀνασκαφές τῆς Ὀλύνθου.

κίδες τῆς Γραμμικῆς Β καί ἔχουν ἀποκαλυφθεῖ στά ἀνάκτορα τῶν Μυκηνῶν, τῆς Πύλου καί τῆς Κνωσοῦ (εἰκ. 4). Ἀπανθρακωμένοι ἐλαιοπυρῆνες (εἰκ. 5) πού ἔχουν βρεθεῖ σέ ἀνασκαφές ἀπό τοὺς ἀρχαιοβοτανολόγους (τό ἀρχαιότερο κουκούτσι ἐλιάς πού ἔχει βρεθεῖ στόν Ἑλλαδικό χώρο προέρχεται ἀπό τά Νεολιθικά χρόνια, περίπου 6000 π.Χ.) μποροῦν ἐπίσης νά προστεθοῦν.

Μπορεῖ νά ἀκολουθεῖ ἓνα ἰδιαίτερο τμῆμα πού θά ἀφορᾷ τίς περιγραφές τῶν ἀρχαίων συγγραφέων γιά τήν καλλιέργεια τῆς ἐλιάς καί τήν παραγωγή τοῦ λαδιοῦ, ἐπίσης μέ τονισμό στίς ὁμοιότητες τῆς ἀρχαιότητος καί τοῦ «παραδοσιακοῦ» παρελθόντος.

Καί τελειώνει μέ τήν σημερινή ἐνασχόληση μέ τήν ἐλιά, τήν καλλιέργειά της, τά μοντέρνα λιωτρίβια καί τήν βιομηχανοποίηση πιά τῆς ἐλιάς καί τοῦ λαδιοῦ μέ τά διάφορα ἐργοστάσια καί τήν ἐξαγωγή τῶν προϊόντων τῆς Φωκίδας στό ἐξωτερικό.

Αὐτή ἡ ἰδέα γιά τό Μουσεῖο δέν προέρχεται μόνο ἀπό συναισθηματισμό ἢ καί ρομαντισμό ἴσως γιά τή διατήρηση ἑνός παρελ-

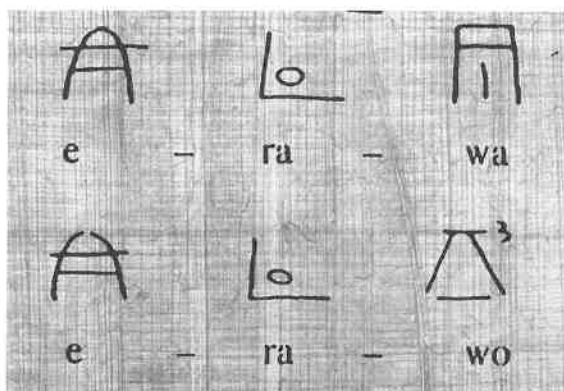

*Είκ. 3. Μελανόμορφος ἀμφορέας
μέ παράσταση, τό τίναγμα
καί τό μάζεμα τῆς ἐλιᾶς.
Σήμερα στό Βρετανικό Μουσείο.*

θόντος πού χάνεται καί ἐνδεχομένως μᾶς συνδέει μέ τούς παπ-
ποῦδες μας πού ἔσκαψαν τήν γῆ ἀλλά ἔχουν πιά φύγει ἤ μέ τούς
γονεῖς μας πού γνωρίζουν τήν καλλιέργεια τῆς ἐλιᾶς καί τίς δυσκο-
λίες τῆς.

Εἶναι καί λόγοι γνωστικοί. Τήν τελευταία δεκαετία, καί εἰδικό-
τερα τά τελευταία 2-3 χρόνια εἶναι ἔκδηλο τό ἐνδιαφέρον τῶν
ἀρχαιολόγων, ἱστορικῶν ἀλλά καί ἄλλων ἐπιστημόνων γιά τόν πα-
ραδοσιακό τρόπο καλλιέργειας κυρίως τῆς ἐλιᾶς, ἀλλά καί τῶν σι-
τηρῶν καί τοῦ ἀμπελιοῦ. Αὐτό φαίνεται ἀπό τίς ὀλοένα καί αὐξά-
νόμενες ἐκδόσεις (ἰδιαίτερα γιά τήν Κρήτη καί τή Λέσβο), ἀπό τά
πολλά συνέδρια πού ἔχουν ὁργανωθεῖ καί στή συνέχεια δημοσιευ-
θεῖ καί ἀπό τή δημιουργία μουσείων μέ θέμα τήν καλλιέργεια συγ-
κεκριμένα τῆς ἐλιᾶς. Τό πρῶτο Μουσεῖο Ἑλιᾶς ἐγκαινιάστηκε πρὶν
ἀπό λίγους μῆνες στήν Σπάρτη καί θά ἀκολουθήσει ἕνα καινούριο
στά Καφαλιανά τοῦ Νομοῦ Ρεθύμνου, ὅπου πρόκειται οὐσιαστικά
γιά τήν ἀναστήλωση τῶν λιοτριβιῶν καί τῶν ἀποθηκῶν λαδιοῦ τῆς
Μονῆς Ἀρκαδίου.

Ἐπίσης αὐξάνονται καί οἱ ἐκδόσεις φωτογραφικῶς συλλογῶν
γιά τούς ἐλαιῶνες πού μάλιστα περιλαμβάνουν φωτογραφίες ἀπό

Εἰκ. 4.

Οἱ συλλαβογραφικὲς ἀποδόσεις τῶν λέξεων γιὰ τὴ ἐλιά καὶ τὸ λάδι στὴ Γραμμικὴ Β γραφή.

Ἰδεογραφήματα ἐλιῶς καὶ λαδιὸν στὴ Γραμμικὴ Β γραφή.

τόν ἐλαιῶνα τῆς Ἀμφισσας. Καὶ νὰ μὴν ξεχνᾶμε τίς προσπάθειες τῆς UNESCO σέ συνεργασία μέ τόν Ἐθνικὸ Ὄργανισμὸ Τουρισμοῦ, μέ τὸ πρόγραμμα «Δρόμοι τῆς ἐλιάς» ὅπου ἔρχεται τέταρτο μετὰ ἀπὸ τοὺς ἤδη ἀναγνωρισμένους δρόμους τοῦ μεταξιῦ, τῆς δουλείας καὶ τοῦ σιδήρου. Τὸ πρόγραμμα ἔχει ὡς στόχο τὴν ἀνάπτυξη τοῦ «πολιτιστικοῦ» τουρισμοῦ, καὶ τῶν εἰρηνικῶν σχέσεων ἀνάμεσα στὶς Μεσογειακὲς χῶρες καὶ τίς χῶρες τῆς Μέσης Ἀνατολῆς.

Τὸ αὐξανόμενο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν καλλιέργεια τῆς ἐλιάς ἀποτελεῖ σαφῆ ἔνδειξη ὅτι ἡ δημιουργία ἐνός Μουσείου θὰ ἔχει πολὺ θετικὴ ἀπήχηση. Ἡ ἀνταπόκριση τοῦ κόσμου τῆς Φωκίδας θὰ εἶναι φαντάζομαι ἀδιαμφισβήτητη. Θὰ ἀποτελέσει ὅμως παράλληλα καὶ μιὰ τουριστικὴ ἐπένδυση γιὰ τὸν νομό καὶ θὰ προσελκύσει ταξιδιώτες τόσο ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ὁ ἀλλοδαπὸς ἐπισκέπτης τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ χώρου τῶν Δελφῶν θὰ ἐπι-

*Εἰκ. 5. Ἀπανθρακωμένοι ἐλαιοπυρῆνες.
Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς χιλιάδες πού βρέθηκαν ἀπὸ
τὴ γράφουσα κατὰ τὴν ἀνασκαφὴ ἀγροικίας
τῆς Ἑλληνιστικῆς περιόδου στὴν Πιερία.*

σκεφθεῖ τό Μουσεῖο καί θά ἐνδιαφερθεῖ γιά τὴν καθημερινή ἐνασχόληση τῶν ἀνθρώπων τῆς περιοχῆς, θά δεῖ τὴν ἱστορία τῆς ἐλιᾶς ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα μέχρι σήμερα καί θά μάθει μέ τρόπο ἄμεσο γιά τὴν παραδοσιακὴ τεχνολογία τῆς παραγωγῆς τοῦ τόσο πολυδιαφημισμένου στό ἐξωτερικὸ ἐλληνικοῦ ἐλαιόλαδου. Θά ἔρθει ὅμως καί ὁ Ἑλληνας ἐπισκέπτης στὸν Παρνασσό, στοὺς Δελφούς ἢ στό Γαλαξείδι ὁ ὁποῖος θά ἔχει τὴν δυνατότητα νά ἐπιλέξει ἕναν ἐπιπλέον χῶρο πού νά ἀξίζει νά ἐπισκεφτεῖ, ἕναν χῶρο πού θά ἀντικατοπτρίζει τὴν ἰδιαιτερότητα τῆς περιοχῆς. Τὰ σχολεῖα τοῦ νομοῦ ἀλλὰ καί ἄλλων περιοχῶν πού ἔρχονται στὴν Φωκίδα γιά μονοήμερες ἐκδρομές, θά μπορούν νά ἐπισκεφτοῦν τό Μουσεῖο καί νά δοῦν ἀπὸ κοντὰ τί χρησιμοποιοῦσαν οἱ παπποῦδες τους γιά τὴν καλλιέργεια τῆς ἐλιᾶς καί πῶς φτιάχνεται παραδοσιακά τό λάδι. Ἡ ἐνασχόληση τῶν μαθητῶν μπορεῖ νά ἐπεκταθεῖ σέ διάφορα ἐκπαιδευτικὰ προγράμματα ζωγραφικῆς καί δημιουργίας. Καί βέβαια θά εἶναι δυνατό νά δημιουργηθοῦν μικροὶ ὁδηγοί, κάρτες καί γενικότε-

ρα ἐκδόσεις πρὸς πώληση γιὰ ἓνα ἐπιπλέον ἔσοδο τοῦ Μουσείου.

Αὐτό τό Μουσεῖο θά ἀποτελέσει πόλο ἑλξης γιὰ πολλοὺς Ἑλλη-
νες καὶ ξένους πού θά ἐπισκεφτοῦν τὴν Φωκίδα. Δέν θά εἶναι μόνο
ἓνα δημιούργημα γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ τόπου ἀλλὰ καὶ ὡς ἔνδει-
ξη σεβασμοῦ στὴν γῆ καὶ στοὺς ἀνθρώπους πού τὴν καλλιέργησαν
καὶ ἡ οἰκονομικὴ τους ἀνάπτυξη στηρίχτηκε στό ἐλαιόδεντρο.

Ὁ τόπος πού θά δημιουργηθεῖ τό Μουσεῖο δέν θά εἶναι δύσκο-
λο φαντάζομαι νὰ βρεθεῖ. Συναισθηματικὰ ὀρμώμενη, θά ἔλεγα ὅτι
πρέπει νὰ γίνεи στὴν Ἰτέα, ἀλλὰ καὶ λογικὰ σκεπτόμενη πάλι τὴν
Ἰτέα θά ἐπέλεγα. Γιατί οἱ Δελφοὶ καὶ ἡ Ἀμφισσα ἔχουν ἄλλους πό-
λους ἑλξης καὶ ἀνάπτυξης, διαφορετικούς.

Θά τελειώσω τό κείμενο αὐτό μέ ἓνα ἀπόσπασμα τοῦ Θανάση
Παρασκευαΐδη ἀπὸ τό βιβλίο «Τὰ λιόδεντρα καὶ οἱ ξωμάχοι στὴ
Λέσβο», πού ἐξέδωσε ὁ Δήμος Μυτιλήνης τό 1998.

«...Ἡ καλλιέργεια τῆς ἐλιάς ἀποτελεῖ τό ἔργο μιᾶς ὁλόκληρης
ζωῆς. Ἡ φροντίδα της καθορίζει τὴν ζωή σου, γιὰ τὴν ὑπαρξή σου,
τίς πράξεις σου, τὴν ψυχὴ σου. Οἱ ἐλιές πού φύτεψες καὶ καλλιέρ-
γησες γιὰ τὰ παιδιά σου, εἶναι ἡ πατρίδα σου. Εἶναι ἡ συνέχεια τῆς
γενιᾶς πού θά φέρεи τό ὄνομά σου...».

Τσοκανιστίρι - Κόπανος (από τη συλλογή Δημητρίου Σανιδά)

Ἡ ἹΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΗ ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ ΕΤΙΜΗΣΕ ΤΟ ΖΑΧΟ ΞΗΡΟΤΥΡΗ

Ἡ Ἱερά Μητρόπολη Φθιώτιδος ἐτίμησε μέ τό ἀργυρό Μετάλλιό της, στίς 23 Μαρτίου 2003, ἡμέρα Κυριακή, ἐορτή τῶν Φθιωτῶν Ἀγίων, στό Μητροπολιτικό Ναό, τό ΖΑΧΟ ΞΗΡΟΤΥΡΗ, τό φωτεινό πνευματικό ὁδηγό καί ἔξοχο συγγραφέα, τόν ἀριστοτέχνη λαογράφο καί κορυφαῖο Ρουμελιώτη, γιά τό σύνολο τῆς πλούσιας, πολύτιμης καί πολύχρονης προσφορᾶς του.

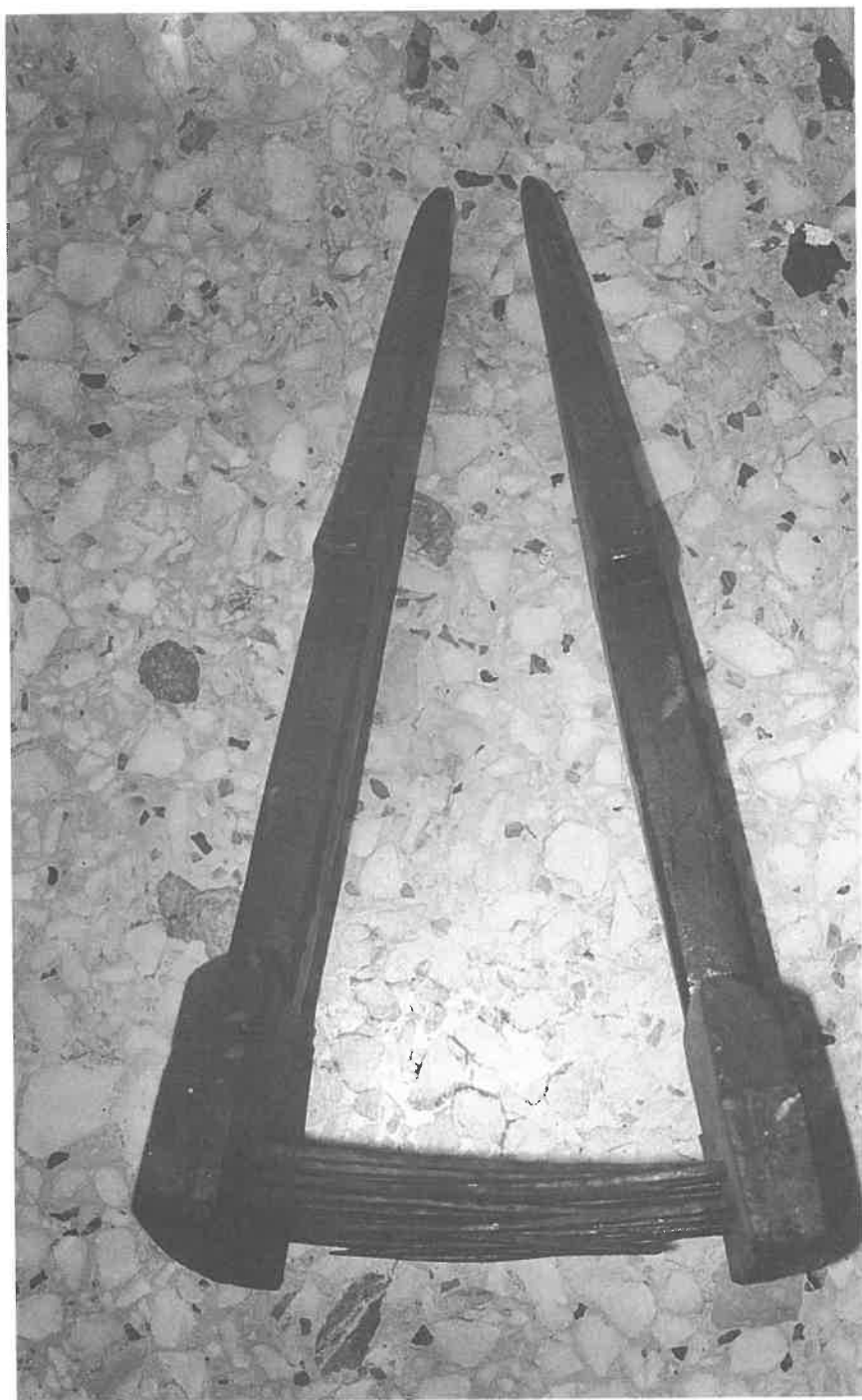
Ὅσοι γνώρισαν τό γνήσιο στοχαστή, σ' ὅλους τούς τομεῖς τῆς δραστηριότητάς του, καί ἔνοιωσαν τό μεγάλο πόνο του καί τό ἀσίγαστο πάθος του γιά τή Ρούμελη, μποροῦν νά αἰσθανθοῦν τήν ἀκατάβλητη δύναμη. πού θέλησε νά κλείσει στίς σελίδες τοῦ πολύτιμου καί πολύτομου, πολύτοπου καί πολυδύναμου ἔργου του.

Πάνοπλος πάντοτε καί ἀδάμαστος, δρῦς ἀειθαλλής, ἔξω ἀπ' τό χρόνο, πού ἐλαττώνει ἢ ἀλλοιώνει τίς ἀνθρώπινες δυνάμεις, στέκεται ὁ πρωτοπόρος καί ὁ τίμιος ἀγωνιστής τῆς ζωῆς, ὁ ὁδηγός καί ὁ ἄξονας γιά ὑψηλές ἀνατάσεις ψυχῆς καί πνεύματος. Ἀνήκει στή γενιά τῶν ἡρωϊκῶν ἀνθρώπων, πού ἡ πορεία τους εἶναι ἐπική καί δραματική, μέ μοναδικό γέρας τήν ἀπόλυτη συνέπεια στό ἐπίμονο χρέος. Ὁρθίος στίς ἐπάλλξεις του, ἀγωνιῶν καί ἄγρυπνος, κρατεῖ ψηλά ἓνα ἰσχυρό φῶς, πού φέγγει σ' ὅλους καί δίνει ὑψηλό νόημα γιά πρόοδο καί ἀνύψωση.

Ἐκφράζουμε τήν ἀκέραιη ἀγάπη, τήν ἄπειρη ἐκτίμηση καί τήν ἀπέραντη εὐγνωμοσύνη μας στόν πολυσέβαστο πνευματικό ἡγέτη ΖΑΧΟ ΞΗΡΟΤΥΡΗ καί αἰσθανόμαστε ἐξαιρετική ἱκανοποίηση ἀπ' τήν ἀκτινοβολία τῆς προσωπικότητάς του. Τόν τιμοῦμε, μέ τά χέρια γεμάτα χλωρά κλαδιά καί ἄνθη τοῦ πνεύματος. Τόν ἀσπαζόμαστε μέ συγκίνηση καί εὐχόμαστε ὁλόψυχα νά συνεχίζει ἀκούραστος τήν πολύτιμη προσφορά του, πού δίνει τήν ωραιότερη δόνηση, τό δυναμισμό καί τήν ὀξύτερη ἐνατένιση τοῦ ἑλληνικοῦ μέλλοντος.

ΔΗΜ. Κ. ΚΟΥΤΣΟΥΛΕΛΟΣ

Ἐπίτιμος Ἐπόπτης Δημ. Ἐκπ/σεως

Τουρκολάναρο χειρός (ἀπό τή συλλογή Δημητρίου Σανιδᾶ)

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΔΗΜΗΤΡΗ ΣΤΑΜΕΛΟΥ: «ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΙΑΟΥΛΗΣ»

Από τὶς ἐκδόσεις τοῦ Βιβλιοπωλείου τῆς «Ἑστίας» (Σόλωνος 60, 106 72 ΑΘΗΝΑ, Τηλ. 3615.077) κυκλοφόρησε, σ' ἓναν τόμο 481 σελίδων (τιμὴ 22,00 €), ἡ ἱστορική μονογραφία τοῦ Δημήτρη Σταμέλου «Ἀνδρέας Μιαούλης», μετὸν ἐνδεικτικὸ ὑπότιτλο: Ἔπος καὶ τραγωδία. Πρόκειται γιὰ μίαν ἐμπεριστατωμένη καὶ διαφωτιστικὴ μελέτη ἡ ὁποία συνδυάζει τὴν διεξοδικὴ ἀνάπλαση τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσης τοῦ Ἀ. Μιαούλη, μετὰ βάση ἓνα πλούσιο ἀρχεῖα καὶ ἱστορικὸ ὕλικό, μετὰ ἐπιστημονικὴ μεθοδολογία καὶ σὲ συνάρτηση μετὰ συγκλονιστικὰ καὶ ὀριακὰ γεγονότα τοῦ 1821 καὶ τῆς καποδιστριακῆς περιόδου.

Τὸ βιβλίο αὐτὸ ἀναφέρεται στὶς προγονικὲς ρίζες τοῦ Ἀ. Μιαούλη, τὴν προσωπικότητά του, ἀλλὰ καὶ στὴν προεπαναστατικὴ του δράση, ὡς ἓναν ἀπὸ τοὺς βασικοὺς συντελεστὲς τῆς ἀκμῆς τοῦ ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ. Παρουσιάζεται, στὴ συνέχεια, ἡ πρωταγωνιστικὴ του συμμετοχὴ στὴ ναυτικὴ ἐποποιία τοῦ «21, ὅταν ἀναδεικνύεται, οὐσιαστικὰ, ἀρχηγὸς τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου καὶ διεξάγει, μετὰ ἰσάξιους συνεργάτες, καθοριστικὲς καὶ συγκλονιστικὲς ναυμαχίες.

Τὸ ἰδιαίτερα διαφωτιστικὸ αὐτὸ βιβλίο τεκμηριώνεται μετὰ πλούσιες σημειώσεις καὶ διεξοδικὴ βιβλιογραφία. Ἀποκαλύπτει, λεπτομερειακὰ, τὴν φυσιογνωμία καὶ τὴν δράση μιᾶς ἀπὸ τὶς συγκλονιστικότερες μορφές τοῦ νεοελληνικοῦ βίου, οἱ ἐνέργειες τῆς ὁποίας ταυτίζονται κυρίως μετὰ τὸ ἔπος, ἀλλὰ σὲ μίαν ὀριακὴ γιὰ τὴν Ἑλλάδα στιγμή, προκαλοῦν ἐθνικὴ τραγωδία.

Ἀποτελεῖ ταυτόχρονα τὸ ἔργο, χάρις στὰ πλούσια καὶ ἄγνωστα στοιχεῖα του, πολὺπλευρὴ σπουδαία προσφορά στὴν βαθύτερη καὶ πληρέστερη μελέτη τῆς Ἑθνεγερσίας καὶ τῶν πρώτων χρόνων τοῦ νεοελληνικοῦ κράτους.

Τὸ ἔργο συμπληρώνεται μετὰ ἐργασίες γιὰ τὴν ἀξιοποίηση τῆς δράσης τοῦ Ἀ. Μιαούλη ἀπὸ τὸ δημοτικὸ τραγούδι καὶ τὴν νεοελληνικὴ λογοτεχνία, ὅσο καὶ τὴν εἰκαστικὴ ἀναπαράσταση τῆς μορφῆς του ἀπὸ Ἑλλήνες καὶ ξένους καλλιτέχνες. Περιλαμβάνει ἐπίσης, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἰδιαίτερα κατατοπιστικὲς σημειώσεις καὶ τὴν ἀναλυτικὴ βιβλιογραφία, γλωσσάρι καὶ σὲ εἰκονογραφικὸ παράρτημα, ἀντιπροσωπευτικὰ ἔργα γιὰ τὸν Ἀ. Μιαούλη.

ΝΕΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

1. Στίς ἐορταστικές ἐκδηλώσεις πού ἔγιναν στήν Ἀμφισσα γιά νά γιορταστεῖ ἡ ἐπέτειος τοῦ ΟΧΙ ἡ Ἐταιρεία μας συμμετεῖχε ἐνεργά τήν παραμονή τῆς 28ης Ὀκτωβρίου . Κύριος ὁμιλητής τῶν ἐκδηλώσεων γιά νά τιμηθοῦν ἀπό τόν Δῆμο οἱ πεσόντες, οἱ ἀνάπηροι καί οἱ συμμετέχοντες στόν πόλεμο τόν Ἰταλο-Ἑλληνικό πού ἔγινε τό 1940-41 στή Β. Ἠπειρο, στά ὄχυρά τῆς Γραμμῆς Μεταξᾶ μέ τούς Γερμανούς καί στήν Κρήτη, ἦταν τό μέλος τοῦ Δ.Σ. τῆς Ἐταιρείας μας.

Τήν Ἐκθεση Ἐνθυμημάτων τῶν πολέμων ἐκείνων, γιά τήν ὁποία ὁ Δῆμος ἀπέσπασε συγχαρητήρια, ἐδημιούργησε ἡ Ἐταιρεία μας.

2. Γιά οἰκονομική βοήθεια τῆς Ἐταιρείας μας προσέφεραν οἱ παρακάτω φίλοι τά ποσά:

α'. κ. Ἰωάν. Μαχαίρας, Ἀμφισσα	20,00 €
β'. Ἀνώνυμος	50,00 €
γ'. κ. Γεώργιος Κουτσοκλένης, Ἐλαιώνας	30,00 €
εἰς μνήμην τοῦ φίλου του καί συμπολεμιστοῦ του Χρήστου Βαρβάτου	30,00 €
δ'. Ἀνώνυμος, Ἀμφισσα	20,00 €

Ἀπαγορεύεται ἡ μερική ἢ ὀλική ἀναπαραγωγή τῶν κειμένων, ἡ ἀναδημοσίευση, ἡ ἀποθήκευση σέ ὁποιοδήποτε σύστημα ἠλεκτρονικό, μηχανικό, φωτοαντιγραφικό καί δέ μεταβιβάζεται σέ καμιά μορφή καί μέ κανένα τρόπο κείμενο, χωρίς προηγούμενη ἔγγραφη ἄδεια τοῦ συγγραφέα ἢ τοῦ περιοδικοῦ.

ISSN 1105-6215